

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Štefka Grabrovec

Boj Afroameričanov v Združenih državah Amerike za svobodo in enakost

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Štefka Grabovec

Mentor: doc. dr. Andrej Kurnik

Somentor: asist. Marinko Banjac

Boj Afroameričanov v Združenih državah Amerike za svobodo in enakost

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

*Zahvaljujem se družini in prijateljem, ker so verjeli vame
in me podpirali v času študija,
še posebej Gregi za njegovo potrpežljivost.*

*Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Andreju Kurniku
in somentorju asist. Marinku Banjac
za vse koristne napotke in
strokovno mnenje pri pisanju diplomske naloge.*

BOJ AFROAMERIČANOV V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE ZA SVOBODO IN ENAKOST

Svoboda in enakost med ljudmi sta vse bolj pomembni pravici. Zahodna družba temelji na priznavanju enakosti in svobode za vse ljudi, ne glede na barvo, status, raso. Obe pravici sta zapisani v deklaracijah o človekovih pravicah. Pomembni pa sta postali po ameriški revoluciji, ki ju je prva začela zagovarjati. Temnopolto prebivalstvo v Združenih državah Amerike se je več stoletij borilo pridobiti osnovni pravici do svobode in enakosti. Pri tem se je soočalo z rasizmom. Rasizem v ameriški družbi ni nikoli pojenjal, ampak se je vedno bolj krepil. Poleg rasističnega odnosa se je temnopolto ljudstvo spopadalo z vse večjo nestrpnostjo med belci in zelo hudo segregacijo, ki je pripeljala tako daleč, da so bili ustanovljeni različni prostori za belce in črnce. V diplomskem delu bomo pogledali vzroke za nastanek rasizma, za njegovo ohranitev in njegov konec. Sprehodili se bomo skozi glavna obdobja, ki so zaznamovala temnopolto populacijo. Začeli bomo s suženjskim sistemom, skozi uveljavitev zakonite segregacije, preko boja za državljanske pravice in pogledali, ali je ameriški sistem premagal rasizem v sodobnem, modernem času.

Ključne besede: rasizem, segregacija, suženjstvo, črnsko prebivalstvo.

AFROAMERICAN STRUGGLE FOR LIBERTY AND EQUALITY IN THE UNITED STATES OF AMERICA

Liberty and equality are becoming more important rights between people. Western society is based on the recognition of equality and liberty for all people, regardless of color, status or race. Both rights are enshrined in the declarations on human rights. They became important after the American Revolution, who had first begun to argue for. Black population in United States had fought to obtain the rights of liberty and equality for centuries. They faced racism. Racism in American society has never slowed down, it become stronger and stronger. In addition to the racist attitudes, black people face an increasing intolerance and severe segregation among whites that led to establish different region for white and black people. In this thesis we will look at causes for racism, for their preservation and their end. We will walk through the main periods, which characterized black population. We will begin with the slave system with the implementation of legal segregation, through the struggle for civil rights and look whether the American system beat racism today.

Key words: racism, segregation, slavery, black people.

KAZALO

1 UVOD	6
2 DEFINICIJA RASIZMA.....	8
2.1 VZROKI ZA NASTANEK RASIZMA V AMERIKI	9
2.2 KOLONIALIZEM IN ZAČETEK SUŽENJSTVA	10
2.3 KRŠČANSTVO IN SUŽENJSTVO.....	13
2.4 UPIRANJE SUŽNJEV	15
2.5 AMERIŠKA REVOLUCIJA.....	16
2.6 POMEN SVOBODNIH SUŽNJEV	19
3 POJAV SEGREGACIJE	20
3.1 BOJ ZA SUŽENJSKO EMANCIPACIJO	22
3.2 THE CIVIL RIGHTS ACT.....	23
3.3 BLACK CODES.....	25
3.4 JIM CROWS ZAKONI.....	26
3.5 SVETLA TOČKA	26
3.6 SMRTNI SOVRAŽNIK	27
4 GIBANJE ZA DRŽAVLJANSKE PRAVICE.....	28
4.1 V UPANJU NA BOLJŠO PRIHODNOST	28
4.2 RASNI NEMIRI LETA 1919	29
4.3 PONOVNI ZATON ČRNSKE KULTURE.....	30
4.4 VSEAMERIŠKI BOJ.....	31
5 ALI RASIZEM ŠE OBSTAJA?.....	36
5.1 PRIMER SODOBNEGA RASIZMA	38
6 ZAKLJUČEK.....	42
7 LITERATURA	44

1 UVOD

Svoboda in enakost sta vrednoti, kateri zaznamujeta sodobni zahodni svet. Uresničujeta se skozi človekove pravice, ki postavljajo temelj zahodne družbe. Združene države Amerike (ZDA) so tretja največja dežela na svetu; uvrščamo jih med napredni zahodni svet. Svoj vpliv so sprva razvile preko vojaških zmogljivosti, nato še na gospodarskem, kulturnem in političnem področju. ZDA so postale vodilna supersila z bogato zgodovino.

Evropa je za novo celino izvedela, ko je Krištof Kolumb leta 1492 na svoji poti v Indijo naletel na novo celino. Nekaj let za njim je Amerigo Vespucci potrdil to novoodkrilo celino, ki so jo imenovali prav po njem. To je bil prelomni trenutek v ameriški zgodovini in začetek evropske prevlade nad novoodkrilo celino. Avtohtono ameriško prebivalstvo (Indijanci) je zaradi vojn in evropskih epidemij utrpelo veliko človeških življenj. Novoodkrilo celino so si razdelili takratni evropski kolonizatorji Angleži, Francozi, Nizozemci in Španci. Ameriška celina se je gospodarsko vse bolj razvijala, za kar je potrebovala vse več delovne sile. Od 17. stoletja naprej je bil suženj na ameriških plantažah osnovna delovna sila. Sužnji so brezpravni, nesvobodni ljudje, v lasti svojega gospodarja.

Z deklaracijo o neodvisnosti leta 1776 so se Američani odcepili od svojega kolonizatorja – Velike Britanije – in postale neodvisne ZDA. V svoji ustavi so zapisali svobodo, enakost in pravico do življenja celotnega prebivalstva. Več kot dvesto let kasneje ZDA še vedno temeljijo na enakih vrednotah. V mednarodnih odnosih se zavzemajo za zagotavljanje varnosti in trgovinskega ter političnega vpliva na svet. Državam, ki se ne spogledujejo z demokracijo, vsiljujejo le-to. Pri tem se opirajo na človekove pravice, med njimi izpostavljajo svobodo in enakost med ljudmi.

V svoji diplomski nalogi se bom osredotočila na kršenje človekovih pravic afroameriških državljanov, ki si stoletja prizadevajo za svobodo in enakopravnost. Rasizem je postal del njihovega vsakdana. V diplomski nalogi bom odgovarjala na naslednje raziskovalno vprašanje **Ali je rasizem v ameriški družbi po stoletnem boju premagan ali je le spremenil svojo obliko?** Po Smithu (1995, 36) je rasizem v ZDA več kot zarota moči, je del zgodovinskih izkušenj in zato del njihove kulture.

Pri svoji nalogi sem zaradi obsežnosti tematike naletela na ovire, saj rasizma v ameriški družbi niso doživeli le Afroameričani, temveč tudi Indijanci, Azijci in drugi nebelci. Prav tako sem morala zaradi obsežnosti spustiti veliko ljudi in organizacij, ki so delovale in močno prispevale k večji rasni ozaveščenosti ljudi in so kazali na napake v sistemu ter stremeli k boljšemu načinu življenja diskriminiranih.

Pri pisanju diplomske naloge se bom oprla na metodo kvalitativnega raziskovanja. Le-ta temelji na analizi primarnih in sekundarnih virov. Med primarnimi viri bom uporabila uradne dokumente, kot so Ustava ZDA in drugi sprejeti zakoni ter zakonski akti, ki so povezani z opredelitvijo statusa Afroameričanov. Med sekundarnimi viri bom uporabila literaturo, strokovne članke in internetne strani, s katerimi bom skušala osvetliti dogodke, povezane z rasističnim odnosom do afroameriškega prebivalstva. Poleg omenjene metode bom uporabila še deskriptivno metodo za opis in razlago temeljnih pojmov. V diplomski nalogi se bom opirala na zgodovinske dogodke, saj bom pri razlagi pojava in razvoja rasizma uporabila zgodovinsko analizo. Interpretacija primarnih in sekundarnih virov ter njihova analiza bo služila podrobni zgodovinski analizi kot poglavitni metodi raziskovanja.

Diplomska naloga je razdeljena na štiri osnovna poglavja. V začetku je predstavljeno obdobje uvoza prvih Afričanov in osredotočenost na način zatiranja, navedeni pa so tudi vzroki za nastanek rasne diskriminacije. Pogledali si bomo temeljne dokumente, ki so bodisi spodbujali sužnjelastniški sistem bodisi ga ostro zavračali. Sužnji so dolgo časa veljali za neljudi. V ameriški beli družbi so se srečevali z zatiranjem, nečloveškim ravnanjem in občutkom manjvrednosti. Vse to je ločevalo belo in črno raso; tako je že v praksi delovala popolna segregacija. Drugo poglavje je osredotočeno na zakonsko opredelitev segregacije, ki je pustila dolgotrajen pečat na celotni ameriški družbi. Odkrita segregacija je Afroameričane postavila v drugorazredne državljane, ki so v šestdesetih letih prejšnjega stoletja začeli vesplošni boj proti neenakemu načinu obravnave in odvzemu državljskih pravic, kar je predstavljeno v tretjem poglavju. V zadnjem, četrtem poglavju se bomo preselili v sodobno ameriško družbo in k vprašanju Kako je z rasizmom; ali izginja ali je le spremenil obliko in raste še naprej. Vse to bomo utemeljili na primeru naravne nesreče orkana Katrina, ki se je zgodil leta 2005, in je ponovno v ospredje postavil vprašanje obstoja rasizma.

2 DEFINICIJA RASIZMA

Izraz rasizem se pogosto uporablja za opis sovražnosti in negativnih čustev ene etnične skupine oziroma posameznika proti drugim ter za opis dejanj, ki izhajajo iz takšnega odnosa. Včasih brutalnost presega rasne predsodke. Rasizem je nacionalna posebnost, ta se pojavi pri iskanju identitete, ki jo spremljajo zgodovinske izkušnje določene države. Status Afričanov kot sužnjev poudarja identiteto bele rase in je vzrok kulturnih in etničnih posebnosti ameriške družbe (Fredrickson 2002, 87). To je služilo belcem na jugu ZDA, da so lahko opravičevali neenakost in ločenost ras v Jim Crows zakonih. Evropejci so s sklicevanjem na božjo voljo določili razlike med njimi in Afričani in s tem zajeli rasistično doktrino. Za opravičevanje rasističnega odnosa nad Afričani so vzeli biblijsko razlago v grehu Noeta (Fredrickson 2002, 1).

Pred prihodom sužnjev v Ameriko je bila v Evropi praksa suženjstva zelo razvita. Afričane so obravnavali kot človeška bitja, ki so kot instrument proizvodnje v lasti gospodarja, vendar njihov status ni bil zakonsko opredeljen (Fredrickson 2002, 55). V 17. stoletju je suženj v ameriških kolonijah moral biti črnc. To je določal pravni in verski status in ni bil vezan na fizične lastnosti. V začetku 17. stoletja je bil status sužnja določen z načinom prihoda v Novi svet. Razlikovali so se po statusu sužnjev, pogodbenih delavcev in svobodnih moških. Sužnji so z argumentacijo, da so bili neupravičeno zasluženi, pogosto zahtevali svojo svobodo. Sužnji na plantažah so pripadali nižjemu statusu kot gospodar. Moderen koncept rasizma, ki človeške vrste razvršča po fizičnih lastnostih (predvsem barvi kože), se je razvil v 18. stoletju. Rasizem so utemeljevali z razlago, da so (podrejeni) ljudje del živalskega sveta in ne na podlagi Biblije, v kateri so ljudje božji otroci. Afričanom so dodelili nečloveški status, ki je primerljiv z opicami ali polopicami. Teoretiki 18. stoletja ne upoštevajo skupnega izvora človeštva in dejstva, da so fizične lastnosti odvisne od okoljskih razmerij (Fredrickson 2002, 57).

Ideologija rasizma je opredeljena kot manjvrednost določene rase, osnovana na bioloških razlikah. Diskriminacija je praksa rasizma, temelječa na razlikovanju. Ideja rasizma je ideja zahoda o suženjstvu in manjvrednosti črne rase. Rasizem se je pojavil kot zahodna teorija civilizacijske večvrednosti. Rasizem opravičuje evropsko dominacijo in je osrednji pojem za opredelitev statusa ameriških sužnjev. Rasizem sega preko socialnega prostora in je vgrajen v

družbeno legitimnost. Afroameričani so bili izključeni iz državljanstva od samega začetka nastanka ZDA (Goldberg 1997, 189–192).

Rasizem je lahko očitno ali prikrito. Poznamo dve tesno povezani obliki rasizma. Individualna oblika je delujoča proti posameznikom, institucionalna pa se odraža v delovanju celotne bele skupnosti proti črnski skupnosti. Individualni rasizem je očitno delovanje posameznikov, ki povzročajo umore, poškodbe ali nasilno uničujejo lastnino. Drugi način je veliko bolj prikrito, manj prepoznaven v delovanju nekaterih posameznikov, vendar nič manj ne uničuje človeška življenja. Institucionalni rasizem izvira iz delovanja uveljavljenih in spoštovanih sil v družbi, s tem ga javnost manj obsoja. Klasična razlaga modela rasizma v obdobju boja za državljanske pravice trdi, da je ta glavni povzročitelj za podrejenost rase v posameznih odnosih in obnašanju. Z odpravo le-tega bi rasizem izginil sam od sebe (Smith 1995, 32). Kot ugotavlja Feagin v svoji delovni definiciji, se institucionalna diskriminacija nanaša na delovanje ali vzorce delovanja, ki jih izvajajo člani prevladujoče skupine ali njihovi pripadniki in ima škodljive, uničevalne posledice na člane v podrejeni skupnosti (Feagin v Smith 1995, 34). Afroameričani pripadajo nižjemu družbenemu razredu. Institucionalna ureditev družbe, ki je kvalificirana po družbenih razredih, deluje negativno na revne brez lastnine, ne glede na raso.

2.1 VZROKI ZA NASTANEK RASIZMA V AMERIKI

Evropska kolonizacija v Severni Ameriki je bila kot civilizacijski podaljšek Evrope oziroma transplantacija belega človeka v Novi svet. Na evropskih kolonijah so leta 1783¹ nastale ZDA in postale specifična kolonialna sila, kateri moč je rasla vzporedno z zatonom zahodnoevropske moči (Južnič 1980, 48). Tako se je z evropskim odkritjem Amerike pričelo obdobje nadvlade in razvoj evropske, kasneje ameriške kulture. Po letu 1519 so Španija, Portugalska, Francija, Nizozemska in Anglija ustanovile prve kolonije. Tako se je v Ameriko odlila evropejska človeška reka v močnih naselitvenih valovih. Angleži, za razliko od ostalih kolonialnih držav, niso želeli le trgovati, temveč jih je zanimalo ameriško ozemlje, zato so prevzeli pobudo pri naseljevanju Severne Amerike in v njej ustanovili trajne kolonije. Novi svet je ponujal boljše možnosti zaposlovanja in izboljšanja materialnega stanja. To je poleg verskih razlogov spodbudilo množično priseljevanje. Novi priseljenci so nato začeli odkrivati

¹ S Pariško pogodbo je Velika Britanija priznala neodvisnost ZDA.

nove načine pridelovanja in posledično nov dobiček. Amerika je bila veliko bolj primerna za pridelavo rastlin, ki v Evropi niso uspevale. Imela je veliko rodovitne zemlje (Južnič 1980, 58–59). Sveži Novi svet je zato potreboval neizčrpljive zaloge delovne sile. Afrika se je zdela vir neizčrpane delovne sile. Suženjstvo pa je bilo izredno primerno za evropske lastnike plantaž, ker ni nalagalo nikakršnih obveznosti do delovne sile (Južnič 1980, 141–42). V nadaljevanju si bomo pogledali vzroke za nastanek sužnjelastniškega sistema in način odvzema pravic Afričanom.

Slednji so doživeli brezobzirno podrejenost zgolj na podlagi barve kože. Memmi (2000, 43–45) trdi, da je bil rasizem nujno potreben v času kolonialne miselnosti, s tem je nadvlada postala smiselna sama po sebi. Začetek rasizma so opredelili na bioloških razlikah, kjer je bistvena povezava med rasizmom in zatiranjem. Rasizem vključuje vse elemente dominacije in pokornost, agresivnost, strah, krivico, obrambo privilegijev, opravičevanje nadvlade, socialno uničenje in družbeno izničenje žrtve v korist mučiteljev ter izvršiteljev dominacije. Sestavni del vseh rasističnih praks je agresija in strah, ki ga spremlja sovraštvo.

2.2 KOLONIALIZEM IN ZAČETEK SUŽENJSTVA

V Severni Ameriki se je odvijala klasična vrsta kolonizacije, saj je pogosto zastala v popolni presaditvi družbenih, političnih in kulturnih struktur. V Severni Ameriki je tako prišlo do ustanovitve trinajstih angleških kolonij na atlantski obali in do skoraj popolne, čiste kolonizacije. V Severno Ameriko so prihajali prvi imigranti z namenom poselitve ozemlja. Imigranti so prihajali iz takrat najbolj gospodarsko in družbeno razvite države Velike Britanije, kateri so bili zakonsko podrejeni. Angleški interes v Severni Ameriki je temeljil na plantažnem gospodarstvu,² na dobičku in velikih ozemljih. Rastline, kot so bombaž, tobak, sladkor in riž, v Evropi niso uspevale. Novi svet je imel idealne pogoje za gojenje omenjenih rastlin. S pridelavo teh rastlin je nastal strošek transporta zaradi velike razdalje med celinama. Za rešitev so izbrali nižje stroške dela. Suženjstvo, ki predstavlja neplačano delo, se je zdelo najboljša rešitev problema. Suženj je tako na plantažah postal osnovna delovna sila (Južnič 1980, 124–125).

² Plantažno gospodarstvo je bilo tesno vključeno v mednarodne trgovske tokove. Plantažno gospodarstvo je bilo ne le usmerjeno na svetovni kapitalistični trg, ampak je od tega trga dobivalo bistvene proizvodjalne impulze in je bilo od njega popolnoma odvisno. Svetovno kapitalistično tržišče je torej temeljni element plantažnega gospodarstva (Južnič 1980, 125).

Trgovina s sužnji je že pred odkritjem Amerike cvetela v drugih delih sveta. V šestnajstem stoletju so začeli kolonizirati Severno Ameriko, stoletje kasneje pa so kot glavni vir delovne sile uporabili sužnje. Do sredine sedemnajstega stoletja so že vse kolonije predstavljale trg proizvodnje dobrin in surovin za matično državo ter s tem vir dobička. Potreba po kapitalu se je povečala in posledično so se povečale obdelovalne površine, za njihovo obdelovanje pa je bilo potrebno več delovne sile. Problem delovne sile in nižjih stroškov dela niso mogli rešiti z Indijanci, ki se niso pokorili režimu Evropejcev oziroma so zboleli za njihovimi boleznimi. Tudi belopolti pogodbeni delavci niso bili trajna rešitev. Alternativno rešitev je predstavljalo suženjsko delo, s katerim so povečali dobiček od trgovanja s sužnji, ki se je pričelo leta 1619 in je trajalo vse do leta 1880. Več stoletij so evropske države uspešno trgovale s sužnji. V tem obdobju je bilo preko Atlantika pripeljanih več kot 12 milijonov afriških sužnjev. Največ sužnjev so britanske ladje pripeljale v južno Carolino, Virginijo, Maryland in Georgio, kjer so delali na plantažah. Do konca sedemnajstega stoletja so vse britanske kolonije v Severni Ameriki temeljile na suženjskem delu. Delež sužnjev v družbi se je razlikoval od države do države (Morgan 2007, 1–11).

Prve Afričane je v Severno Ameriko pripeljal Nizozemec leta 1619. Na ladji, namenjeni v Virginijo, je pripotovalo 20 Afričanov, ki jih je odkupila oblast v Virginiji in trgovina Cape. V virginijskih popisih je bil pet mesecev poprej zapišan prihod 32 Afričanov s portugalsko ladjo. Prvi prihod Afričanov na ozemlje Amerike ni povzročil množičnega prihoda. Do leta 1660 je bilo Afričanov sorazmerno malo. Trgovina s sužnji je bila do leta 1698 pretežno v rokah kraljeve družine, nato so zakonsko končali monopol in trgovino preselili v zasebni sektor (Morgan 2007, 21–57).

Prvi prispeli sužnji so bili, do sredine sedemnajstega stoletja, enaki revnim angleškim vajencem, ki so leta dela zamenjali za karto za Ameriko. Afričani so lahko gojili svoje pridelke in redili živino ter si tako odkupili svobodo. Svobodo so si lahko prislužili tudi kot delavci in obrtniki. S pridobljeno svobodo so imeli enake pravice kot drugi priseljenci (Ancient Historical Society 2008). Mnenja o razlogih, kaj je povzročilo prehod od delavcev do sužnjev, se med strokovnjaki razlikujejo. Najbolj verjeten vzrok je spreminjajoča ponudba in povpraševanje po delavcih in vse večja dostopnost afriških sužnjev. Suženj kot last belcev je postal z razcvetom trgovin s sužnji, ki je povzročila množični pretok Afričanov prek Atlantika in s prisilnim, neprostovoljnim delom na plantažah gospodarja. Hkrati se je zgodil

rasni predsodek in zaslužnjevanje se je začelo. Rasni odnos igra pomembno vlogo pri zaslužnjevanju in ohranjanju trgovine s sužnji. Ali je bil rasni predsodek prevladujoč motiv za kupovanje sužnjev, ni dokazano. Pri nakupu sužnjev sta verjetno gospodarstvo in razvoj nasadov igrala pomembnejšo vlogo (Morgan 2007, 25–29). Suženjstvo je predstavljalo najbolj poceni obliko dela. Afričane so začeli klasificirati kot služabnike za življenje. Sam sistem jim je skušal odvzeti vsakršno osebnost, kar ni bilo težko, če upoštevamo način in postopek, po katerem je bil Afričan odvzet iz svoje domovine in nato na brutalen način pripeljan v Novi svet³. V njem pa je bil na milost prepuščen gospodarju, ki je zanj plačal največ. Na življenje in smrt je bil izročen gospodarju in odvisen od njegove volje. Že sama travma tovrstnega prihoda je vodila v degradacijo osebnosti (Južnič 1980, 121).

Prvi sprejet akt v Severni Ameriki je povezan z opredelitvijo posameznikovih pravic. *Body of Liberties* je bil sprejet leta 1641 v Massachusettsu in se dotika vprašanja suženjstva. Dokument suženjstva v celoti ne odpravlja, temveč navaja primere po katerih se suženj lahko osvobodi. Če kateri od služabnikov pobegne pred tiranijo in krutostjo svojega gospodarja v hišo svobodnega človeka, ostane pri njem, dokler se ne osvobodi. Svoboden postane tudi v primeru, da ga gospodar namenoma poškoduje. V tem primeru je upravičen tudi do odškodnine, ki jo določi sodišče. Vsak suženj, ki je predano in zvesto služil gospodarju, bi moral po sedmih letih postati svoboden. V nasprotnem primeru bi ostal suženj, dokler ne pokaže svoje predanosti in zvestobe. V dokumentu se zavzemajo za odpravo doživljenjskega statusa sužnjev. *Body of Liberties* cilja ni dosegel, saj je do leta 1770 večina kolonij sprejela zakone za posedovanje sužnjev. Le-ti zakoni so sužnja opredelili kot gospodarjevo lastnino, kamor se ne šteje le delo, temveč tudi telo in družina sužnja. Z zakonom, da uboj sužnja ni kaznivo dejanje, so ga oropali celo pravice do življenja (*Body of Liberties* 1641).

Zakonska podlaga za sprejetje sužnjelastniškega sistema ni bila problem. Težavo je povzročalo moralno sprejetje takšnega sistema. Ljudem je bilo potrebno pojasniti, zakaj lahko ena skupina ljudi podreja drugo skupino. Z razlago, da podrejena skupina pravzaprav niso ljudje v polnem pomenu besede, je padla še moralna ovira. Ni bilo dovolj trditi, da je afriška kultura podrejena evropski, saj bi to pomenilo, da lahko Afričan postane enak belcu, s tem bi

³ Ugrabitvi sužnja iz Afrike je sledilo mučno potovanje v Novi svet. Zajeti ljudje so bili gnani kot živina, zvezani za vrat. Mučili so jih surovost, glad in žeja. Izpostavljeni so bili psihičnem šoku. Potem so bili prodani trgovcem s sužnji. Le-ti so odbrali najmočnejše, šibkejši so bili prepuščeni smrti. Nato so jih nagnali na ladje, ki so bile pekel nesnage, bolezni, okrutnosti in smrti. Ko so ladje s tovorom prispele v Novi svet, so jih prodali gospodarjem plantaž (Južnič 1980, 138).

vzbudili dvom o (zakoniti) opredelitvi Afričana v podrejen položaj. Za sužnjelastniški sistem je ključnega pomena opredelitev Afričana kot manjvrednega in podrejenega človeka že po naravi. Na drugačno barvo kože afriškega prebivalstva je bilo potrebno gledati ne le kot simbol njihove rase, temveč kot simbol podčloveške rase (Smith 1995, 72–89).

Jordan (Jordan v Smith 1995, 101) je v svoji študiji razvoja odnosov med belci in črnici, od šestnajstega stoletja do prve republike, razvil naslednje »strukture« v odnosu:

- zelo negativen odnos do njihove barve kože,
- Afričani so duševno in telesno manjvredni,
- Afričani so divjaki,
- Afričani so malo več kot opice in
- afriški moški so pohotni.

2.3 KRŠČANSTVO IN SUŽENJSTVO

Podporo za rasno diskriminacijo so kolonialisti v Ameriki našli v krščanski veri. Čeprav bi pričakovali, da bo cerkev nasprotovala širjenju suženjstva in njihovi rasni utemeljitvi kot manjvredni, je le-ta odigrala pomembno vlogo pri zatiranju Afričanov. Cerkveni nauk uči, da kdor koli iskreno sprejeme cerkvene zakramente, postane pred bogom enak z vsem drugimi kristjani. Diskriminacija na podlagi ene rase je bila v nasprotju z univerzalnim naukom cerkve. Krščanske cerkve niso naredile ničesar proti vzponu suženjstva. Le malo krščanskih cerkva je med leti 1667 in 1671 protestiralo proti sprejetju zakonodaje, ki določa, da sprejetje krščanske vere ne vpliva na status Afričanov kot sužnjev. Veliko več teologov se je ukvarjalo z utemeljevanjem in argumentiranjem rasne diskriminacije. Levji delež k moralnemu sprejetju suženjstva je prispevala biblijska razlaga manjvrednega afriškega ljudstva, povezana z zgodbo o Noeju. Po Stari zavezi (Sveto pismo 1995, 11–20) ima Noe tri sinove Sema, Kama in Jafeta. Noe je svojega sina Kama preklel, ker ga je slednji videl pijanega in razgaljenega v šotoru. Preklel ga je v hlapca svojih bratov. Kam je oče Kanaana, ki je naselil območje današnje Afrike. Kam je preko svojega sina na potomstvo prenesel temno barvo kože in ponižanost vseh Afričanov, saj je v očeh Boga grešil. Tako je afriško ljudstvo ponižal v status neljudi. S to razlago so začeli opravičevati suženjstvo. Ker je bil Kam preklet v hlapca, je afriško ljudstvo kot njegov potomec obsojeno na ponižnost svojemu gospodarju. Afričane je zaslužnil sam Bog, ker so pogrešili proti njemu. Služiti Bogu je bilo izenačeno služiti gospodarju. S

tem argumentom so belci lahkotno sprejeli suženjstvo. Afričane so prepričali, da je sprejetje suženjskega statusa njihova odrešitev (Lindsey 1994, 32–44). Za dokazovanje le-tega so številni teologi začeli pripravljati katekizme.

Med najbolj znanimi je katekizem *Rules for the Society of Negroes* (Družbena pravila črncev) iz leta 1693, avtorja teologa Mathera Cottona. V delu Cotton manjvrednost črnske rase razlaga takole: »Mi, bedni otroci Adama in Noeta, smo hvaležni, cenimo in sprejemamo milost božjo, ki nam jo ponujaš za našo rešitev. Gospod Jezus Kristus nas reši s tem, da postanemo služabniki tem čudovitim gospodom« (Cotton 1693, 1. odst.). Cotton poudarja, da so Afričani bedni otroci Adama in Noeta in zato morajo biti hvaležni, da služijo svojim gospodarjem. Ponudi jim pravila, po katerih naj deluje njihova skupnost. Skupnost mora imeti srečanja, ki ne smejo biti daljša od dveh ur, da niso predolgo odsotni od družine, kateri pripadajo. Na srečanjih se moli in posluša pridige. Afričani, ki se ne udeležijo srečanj, morajo o tem obvestiti svoje gospodarje, da bodo primerno kaznovani. Kaznovanje velja tudi za poskus pobega (Cotton 1693). Podobne krščanske razlage manjvrednosti najdemo tudi pri drugih teologih tistega časa.

Krščanski dostojanstveniki so torej odigrali pomembno vlogo pri zatiranju sužnjev. Predvsem v smislu poglobljanja njihovega trpljenja in namernega preprečevanja sprejema sužnjev v krščansko vero. Poznali so različne načine preprečevanja, od tega, da sužnju niso dali časa za pokristjanjevanje, saj so neprestano delali, do posmehovanja Afričana, ki je pokazal voljo za spreobrnitev. Najbolj zastrašujoč način pa je bil brutalno pretepanje tiste peščice Afričanov, ki se jim je uspelo krstiti. Ustrahovali so jih z napisom Zjutraj ste bili krščeni z vodo, zvečer se boste krstili v krvi. Preprečevanje pokristjanjevanja Afričana so razlagali na naslednje načine:

1. Afričan ni v celoti človek.
2. Afričan je preklet v večno manjvrednost in služnost.
3. Pokristjanjevanje Afričanov lahko škoduje življenju in lastnini belcev, zato je spreobrnitev preveč nevarna.
4. Neznanje jezika, barbarska vera so razlogi, zaradi katerih je spreobrnitev nemogoča (Vaughan 1995, 115–124).

2.4 UPIRANJE SUŽNJEV

V letih 1798 do 1838 je suženjstvo postajalo institucionalizirano, kar je pomenilo veliko oviro k svobodi sužnja. Vsaka kolonija je sprejela zakone, v katerih je določala primere osvoboditev, za kar se ni odločilo veliko gospodarjev, saj bi s tem izgubili velik del dobička. Suženj tako skoraj ni imel možnosti osvoboditve. Zato so se začeli pojavljati upori sužnjev, ki po večini niso bili uspešni, saj je bilo vsako upornišтво v kali zadušeno in najokrutneje kaznovano. Odpor proti suženjstvu so izkazovali s sabotžo dela in pobegom od gospodarja, vsak odkrit pobeg je bil strogo kaznovan (Vaughan 1995, 130–135). Vseeno so našli načine uspešnega upiranja proti suženjstvu, zlasti pomembni so tisti, s katerim suženj ohranja nekaj človeškega dostojanstva.

Tovrsten uspešen upor je bil možen na določeni kulturni ravni. Beli gospodarji so zaničevali afriško kulturo, ki so jo prinesle s seboj prve generacije sužnjev. Tako lahko povežemo, da je bil upor zoper suženjstvo poudarjanje posebnih kulturnih vrednot, ki so jih sužnji negovali in bili nanje ponosi (Južnič 1980, 139). Primer lahko najdemo v glasbeni posebnosti, ki so v Novem svetu postali vir slogov in posebne melodike (npr. jazz). Drugi primer je v kuhinjski umetnosti sužnjev. Gospodarji so poudarjali, da so sužnji topi, brez duha in nagnjeni k otročarijam, za kar jih ne gre jemati resno. Črnci so njuno sužnji in potemtakem popolnoma upravičeno odvisni od gospodarja, ker niso sposobni za samostojno življenje in bi brez njega počeli same nevšečnosti ter škodili sami sebi. V tej luči je razumljivo, da so sužnji skušali najti tista področja kulture, kjer so prekašali belega človeka. Kuhinjska umetnost in glasba sta bili med takimi področji. Med mnogimi sužnji so nastajala tudi verstva, ki so pomenila kulturni in politični odpor. Utrdile so se tiste religiozne oblike, ki so združevale elemente kulture sužnjev pred prihodom v Novi svet in elemente, ki jih je narekovala kultura in vera gospodarja. Po tej poti so se sužnji branili in polagali temelje samobitnosti in samospoštovanju (Južnič 1980, 138–139).

Že leta 1773 so sužnji napisali peticijo in jo naslovili na ameriško vlado. V njej opisujejo svoje želje po boljšem življenju. Z osvoboditvijo bi bili pripravljeni nositi del javnega bremena, saj je večina pridnih, marljivih, poštenih in vernih. Zavzemajo se za naravne in neodtujljive pravice, ki pripadajo človeku ob rojstvu in jih ne morejo odvzeti z nobeno pogodbo (*The humble petition of many slaves 1773*). Vsebina peticije sovпада z zahtevami Deklaracije za neodvisnost Amerike (1776). Na naslednji način poudarjajo svoje pravice:

. . . z vsemi drugimi ljudmi nas družijo naravna pravica do naših svoboščin, ki nam jih nihče ne more odvzeti, saj smo se rodili kot svobodno ljudstvo. Tega daru nismo zapravili z nobeno pogodbo ali sporazumom . . . Pripeljali so nas sem, da bi nas v tej krščanski deželi zaslužili za vselej. Tako nam je odvzeto vse, kar bi nam lahko lajšalo življenje . . . (v Schloredt in Brown 1993, 5).

V sužnjelastniškem sistemu je bila temeljna predpostavka popolna podrejenost sužnjev gospodarju. Suženj teoretično ni bil nič drugega kot gospodarjev inventar za opravljanje določenega dela. Ni mogel imeti svoje volje, ni smel poudarjati svoje individualnosti. Ne glede na teorijo, zakon in bič so sužnji kazali svojo voljo preko kulturnega odpora. Že leta 1688 so se začela pojavljati različna gibanja proti suženjstvu, vendar se v nobeni koloniji ni zgodilo oziroma ni premaknilo v prid sužnjev. Tako je ostalo vse do revolucije in državljanske vojne.

2.5 AMERIŠKA REVOLUCIJA

Do sredine 18. stoletja je bilo jasno, da je potrebno na novo opredeliti odnos med Anglijo in njenimi ameriškimi kolonijami. Po stoletju napredovanja, povečanja naseljencev in nestrpnosti, zaradi nezastopanja v angleškem parlamentu, obdavčevanja, zmanjševanja pravic svobode in enakosti ter drugih težav, so ameriški voditelji sklenili, da je čas za samostojnost. Na podlagi tega je leta 1776 nastala Deklaracija o neodvisnosti. Njen avtor je bil lastnik sužnjev Thomas Jefferson. Po deklaraciji je Bog vsem podelil enake pravice. To so tako imenovane neodtujljive pravice, med katere štejemo pravico do življenja, pravico do svobode in pravico iskanja sreče. V ta namen se ustanovi vlado, ki skrbi, da so pravice zagotovljene vsem državljanom. Vlado izbere ljudstvo, ki jo lahko zamenja, če presodi, da je neučinkovita (Declaration of Independence 1776). Ameriško ljudstvo se istočasno bori za svoje pravice, katere navede v Deklaraciji o neodvisnosti, hkrati pa Afričanom ne priznava nobenih. Argumentacijo tej odločitvi najdejo v razlagi, da Afričani preprosto niso ljudje. Ta dokument se ne dotika in ne vključuje problematike suženjstva. S sprejetjem Deklaracije o neodvisnosti se je ameriški odnos z Anglijo še poostiril.

Strah pred suženjskim uporom je preprečil vključevanje Afričanov, tako sužnjev kot svobodnih, v ameriško kontinentalno vojsko. Kljub izključevanju so le-ti pogosto prijeli za

orožje in sodelovali v vojni. S tem se je razvila tradicija služenja vojaškega roka, ki je bila do začetka vojne za neodvisnost zelo razvita. Že leta 1705 so lahko Afričani vstopali v vojsko, vendar ne kot redni vojaki (Franklin 1969, 33–35). Revolucionarna vojna oziroma vojna za neodvisnost se je začela aprila leta 1775. Afriški moški so bili del kontinentalne vojske že poprej in so sodelovali v vojni, včasih kot sužnji včasih kot svobodni možje. Kljub temu v vojski niso bili splošno sprejeti. V začetnem stanju vojne je kontinentalna vojska izdala prepoved o vključitvi tako sužnjev kot svobodnih Afričanov. V Virginiji so vodili podobno politiko, in sicer da je lahko Afričan postal vojak le, ko je priložil potrdilo sodišča, da je svoboden. Kasneje so izdali odlok o zagotovitvi vstopa Afričanov v vojsko brez omejitev, kar v praksi ni držalo. V večini držav so bili vojaki organizirani ločeno med rasama, z izjemo Virginije, kjer so se vojaki obeh ras borili z ramo ob rami. Nekaj sužnjev je svojo zvestobo obljubilo britanski vojski v zameno za svobodo. Veliko več jih je raje stopilo v kontinentalno vojsko za nastanek novega naroda, nove države (Jackson 1942, 247–251). S pomočjo Francije je leta 1781 zmagala ameriška vojska. Sužnji, ki so stopili v bran novonastali državi, so bili nagrajeni s svobodo. Obljubljeno svobodo so pridobi tudi sužnji, ki so se borili na angleški strani, med katerimi je večina zapustila Ameriko. Afričanom je tako ostalo upanje, da ideje Deklaracije o neodvisnosti in hvaležnost novega naroda za pomoč, premagajo sužnjelastniški sistem. Novonastala država jih je ponovno preslišala. Pridobljena svoboda ni bila popolna, ker jih družba ni vzela za sebi enake. Velik del Afričanov je ostal v lasti gospodarja (Jackson 1942, 251–260).

S pariško pogodbo je Anglija leta 1783 priznala neodvisnost ZDA. Nova država je pet let kasneje sprejela svojo ustavo in postala demokratična republika, s svobodnim in enakopravnim narodom. Ohranila pa je sužnjelastniški sistem. Medtem ko ZDA poudarjajo pomembnost svobode in enakosti med državljani tudi zunaj njenih meja, v državi v suženjstvu živi velik delež prebivalstva. Vzrok za vključitev sužnjev v ustavo je pomembnost njihovega dela za gospodarstvo. V ustavi jih niso opredelili kot sebi enake, kar je v nasprotju s pravicami, zapisanimi v deklaraciji (Jackson 1942, 261).

Tako ameriška ustava ne prezre sužnjev, ampak jim nameni posebno obravnavo. Potreben je podroben ogled členov, ki sužnjelastništvo institucionalno še okrepi. Prvi člen: »Posredni in neposredni davki so razdeljeni med države, ki tvorijo unijo, glede na njihovo število prebivalstva, ki se določi tako, da se celotnemu številu svobodnih oseb prišteje tri petine oseb, ki so doživljenjsko vezani na služenje in izključi Indijance« (Constitution of USA 1787, I.

člen). Ta kompromis predvideva, da se suženjska populacija upošteva pri določanju števila sedežev posamezne države v predstavniškem domu, toda le v razmerju, po katerem en suženj šteje tri petine svobodnega človeka (Negri in Hardt 2003, 145).

Južne države so si prizadevale zvišati to razmerje in s tem povečati moč v kongresu, nasprotno so si prizadevali severnjaki. Ta kompromis je bil nekako nujno potreben za podpis ustave južnih držav. Oblikovalci ustave so bili prisiljeni kvalificirati ustavno vrednost različnih ras. Druga navezava na sužnje v ustavi se pojavi v istemu členu, v devetem odstavku, ki govori o preseljevanju ali uvozu oseb. Davek se lahko uvede na uvoz oseb le, če ne preseže 10 dolarjev na osebo (Constitution of USA 1787, I. člen, odstavek 9). Ta člen se nanaša na priseljevanje ljudi, po katerem se lahko svobodni ljudje priseljujejo, medtem ko se eno vrsto ljudi uvaža. Na uvožene ljudi se lahko uveljavi davek na uvoz, ki pomeni davek na blago. Zadnji člen, v katerem je omenjeno suženjstvo, se nanaša na beg sužnjev. Zakonsko suženj, ki pobegne, pripada prvotnemu lastniku, ki to dokaže s potrdilom o nakupu. Sužnja se tako izenači z nečlovekom, kar je suženjstvo zakonsko še okrepilo (Lindsey 1994, 56–58).

Eden izmed ustavnih očetov in tretji predsednik ZDA Jefferson se je v *Notes on Virginia* spraševal o večvrednosti in manjvrednosti med rasama. Ugotovil je, da je bela bolj prijetna kot črna barva, ki predstavlja večjo monotonost in zakriva vsa čustva, medtem ko bela barva omogoča izražanje čustev in je zato bolj privlačna. V svoji raziskavi je prišel do zaključka, da so Afričani superiorni v glasbi, enaki v pogumu, spominu, pustolovskem duhu in moralnem čutu. Belci jih premagajo po moči, razmišljanju, poeziji in domišljiji. Jefferson prizna, da je institucionalno suženjstvo Afričanom odvzelo vse pravice, vendar je že narava poskrbela za hierarhijo v rasah. To se predvsem kaže v inteligenci, domišljiji in pesništvu, ki nima nič opraviti s stanjem suženjstva. Če bi bili črnci enaki belcem, bi svoje izkušnje s suženjstvom in upanje na boljši svet uporabili kot inspiracijo za poezijo, meni Jefferson (Miller 1991, 91–92). Afričane primerja s sužnji v rimskem imperiju. Rimski sužnji so bili večvredni, ker so se ukvarjali z umetnostjo, filozofijo in literaturo. Beda rimskim sužnjem ni preprečila umetniškega izražanja, zato meni, da je vzrok manjvrednosti črne rase v intelektualnih zmožnostih. Jefferson je prezrl, da so lastniki plantaž izvajali despotizem in nasilje nad človeškim umom. Odvzeli so jim celo željo po svobodi, saj so bili le rasa, usposobljena za suženjstvo in od Boga obsojeni na ta status. Jefferson priznava, da so razlike v rasah posledica naključnih okoliščin. Razlike na kulturnem področju med rasama je povzročil vzpon plantažnega sistema, ki je onemogočil osebni odnos med gospodarjem in sužnjem, kar je

povzročilo manjšo kulturno izmenjavo. To je veliko prispevalo k negativnim posledicam v rasnem odnosu ameriške družbe (Miller 1991, 92–120).

2.6 POMEN SVOBODNIH SUŽNJEV

V začetku devetnajstega stoletja so se začele ustanavljati organizacije proti suženjstvu, ki so jih vodili svobodni Afričani iz urbanega dela. Suženj v mestu je imel več možnosti za izobraževanje, ker je bilo od tega odvisno njegovo delo. Suženj v severnih mestih je delali v industriji in kot hišni služabnik, ki je moral znati brati in pisati. Mnoge izmed njih so gospodarji osvobodili, saj je bilo to bolj dobičkonosno. Začeli so ustanavljati prve svobodne skupnosti. Svobodni Afričani so se ponavadi neuspešno borili za odpravo celotnega suženjstva, saj bi z odpravo pridobili enakopravnost z belci. Vse bolj je prevladovalo prepričanje, da je suženjstvo moralno sporno. Svobodni Afričani so neprestano protestirali proti instituciji suženjstva in pri tem dobivali vedno večjo podporo. Aktivno so začeli ustanavljati protisuženjske organizacije in gibanja⁴, ki so bila na začetku še majhna in razpršena, vendar so se vse bolj širila. Vrhunec so dosegli z združitvijo moči belcev in črncev leta 1830, ko so gibanja dobila nacionalno razsežnost. Kot rezultat takšnega sodelovanja je nastala American Anti-Slavery Society, s ciljem popolne in zakonite (obvezujoče) odprave suženjstva v ZDA. Glavni namen je bil prepričati Američane o praksi suženjstva kot moralnemu zlu. Vprašanje o bolj direktni politični akciji je razdvojilo člane organizacije in kmalu so se začele pojavljati nove, vse pa so se nagibale k enakemu cilju, odpravi suženjstva (Lindsey 1994, 60–66).

⁴ Protisuženjske organizacije so se ustanovljale že v osemnajstem stoletju, vendar niso dobivale primerne podpore.

3 POJAV SEGREGACIJE

Več desetletni sužnjelastniški sistem je Afričane oropal vseh pravic in jih namenoma ločil od prevladujoče bele rase. Kljub prepovedi uvažanja sužnjev se v praksi sistem ni bistveno spremenil. Še vedno je obstajala večvredna bela rasa, medtem ko so Afričani veljali za neljudi. Ameriška družba je bila razdeljena. Že več desetletij je bila segregacija (ločevanje) ustaljena praksa, rasistični odnos pa prevladujoči odnos v družbi. Vse to se je dogajalo pred zakonsko opredelitvijo segregacije. Pojem segregacije se torej nanaša na dejanja ali proces ločevanja ras, razreda ali etnične skupine od splošne družbene populacije. V ZDA se je segregacija pretežno izvajala nad afriško populacijo. Ločevanje je potekalo na zakonski ravni, tako imenovana de jure segregacija. Segregacijo so razvili zakonodajalci kmalu po koncu državljanske vojne z namenom ohraniti večvredno belo raso (Smith 2002).

Afričani so bili ponižani in podrejeni sistemu belcev pretežno na južnem delu ZDA. Južne države se sistemu sužnjelastništva niso želele odpovedati. Na tem območju so Afričani živeli v neizprosni delu, krutem kaznovanju in v neenakopravnem položaju. Proti koncu osemnajstega in na začetku devetnajstega stoletja so začeli svobodni Afričani iz severa pomagati pri pobegu južnih sužnjev, uspeh je pomenil svobodo. Tisti, ki so prispeli na sever, so doživeli veliko razočaranje. Tako opevani sever še daleč ni ponujal svobode. Na severu so se Afričani soočali z rasno segregacijo in diskriminacijo v vsakodnevnem življenju. Afričani na severu so kljub segregaciji živeli v svobodi v primerjavi z jugom. Vse bolj se je kazala socialna razlika med severnimi in južnimi državami. Severni del je bil usmerjen v tržno gospodarstvo, z visokim življenjskim standardom in napredno miselnostjo. Veljalo je načelo svobode posameznika. Južno gospodarstvo je slonelo na plantažah in je bilo odvisno od sužnjev. Peščica ljudi je imela velike dobičke, medtem ko je večina živela v slabem položaju (Smith 2002).

Tako leta 1861 v ZDA izbruhne državljanska vojna. Pravi pomen vojne so zakrivali z različnimi razlagami. Severna stran je zagovarjala ohranitev unije, južna pa ohranitev avtonomnosti in pravic, v katere je začela posegati zvezna vlada, kar je bil vzrok za odcepitev od ZDA. Ustanovile so konfederacijo. Pravega vzroka za vojno, problematike suženjskega

vprašanja⁵, dolgo ni bila pripravljena priznati nobena stran. Kasneje sta obe strani priznali, da je vsaj eden od vzrokov za takojšnjo vojno povezan s suženjstvom, vendar ne z njegovo odpravo. Konflikt je bil bolj politične narave, saj je vplival na število sedežev v predstavnem domu (Lindsey 1994, 73–75).

Severna vojska je v svoje enote vključila tako belce kot Afričane. Ko se je začela vojna, so sužnji množično iskali svobodo, ponujeno s strani generalov unije. Status Afričanov v vojski je bil še vedno meglen. Razlog za zakoniti sprejem sužnjev v severne dežele je bila njihova dragocenost na jugu. Suženj z juga, ki je uspešno pobegnil, se je lahko vključil v severno vojsko. V vojsko so jih sprejeli pod oznako dragocena vojaška sredstva in ne kot ljudi. Prispelle sužnje so najprej odpeljali v tako imenovana tihotapska taborišča⁶, od koder so se kasneje pridružili vojski. V vojski je vladala rasna segregacija, ki je počasi začela izginjati, ko so se Afričani izkazali v vojnih bitkah. Kljub temu so bili za boj manj izurjeni, manj opremljeni, manj plačani in dobili so le skromno medicinsko pomoč (Lindsey 1994, 78–79). V družbi se rasističen odnos do Afričanov med vojno ni spremenil. Tako je dve leti po začetku vojne na severu izbruhnil najhujši rasni nemir. Povod zanj je bila nestrpnost belih delavcev, ki niso dovolili vstop Afričanom v sindikat. Rasni nemir med delavci je sprožil nezadovoljstvo pri sprejemu Afričanov v vojsko, saj bi to pomenilo večjo konkurenco na trgu dela. Rasni nemir je zanetil veliko nasilja na ulicah in domovih. Nemir ponazarja začaran krog nasilja, s katerim se soočajo Afričani za odločitev za svobodo na severu (Lindsey 1994, 80).

Južne države so imele v svojih vojaških enotah štirikrat manj Afričanov. Razlog lahko najdemo v družbi, ki v svojih vojaških vrstah ni želela Afričanov. Južna vojska in gospodarstvo sta bila popolnoma odvisna od suženjskega dela, zato se je pojavil strah pred uporom sužnjev, kar je povzročilo večji nadzor na plantažah. Upori se niso zgodili. Z začetkom vojne so sužnji pričeli delati v rudnikih in tovarnah ter v družbi opravljali bistvena dela, s katerimi so omogočili južni vojski nadaljevati boj. Državljska vojna se je končala leta 1865 z zmago unije. Del krivde za poraz južnih držav je v nesprejemu Afričanov v svoje

⁵ Južne države so se upirale ukinitvi suženjstva, celotno gospodarstvo je slonelo na sužnjelastniškem sistemu. Severne države so bile zoper suženjstvo, ker so pričakovale od osvoboditve sužnjev priliv cenene delovne sile za rastočo industrijo (Južnič 1980, 143).

⁶ Contraband camps so bila taborišča, v katere so pošiljali prebegle sužnje, kjer jih je veliko umrlo zaradi pomanjkanja osnovnih potrebščin za preživetje. Zaradi vse večjega pritoka pobeglih sužnjev je v taboriščih nastajal problem tudi s prostorom.

vojaške vrste (Lindsey 1994, 80–82). V državljanski vojni se je pokazalo, kako globoko je zakoreninjen rasizem na jugu.

3.1 BOJ ZA SUŽENJSKO EMANCIPACIJO

Predsednik Abraham Lincoln je verjel v popolno emancipacijo sužnjev v ameriško družbo. Lincolnova zamisel o odpravi sužnjelastniškega sistema ni padla na plodna tla, zato je z aktom The Emancipation Proclamation, ki je nastal med državljansko vojno 1862, bi razglasil svobodo vseh sužnjev tako v uniji kot v državah konfederacije, vendar slednja ni priznavala avtoritete predsednika. Izvzel bi osvoboditev sužnjev v državah Kentucky, Missouri, Maryland in Delaware, ker niso razglasile odcepitve od unije. The Emancipation Proclamation je želela osvoboditi sužnje v državah, v katerih unija in predsednik nista imela priznane avtoritete in vladanja. V konfederaciji bi dokument sužnje osvobajal postopoma, medtem ko bi jih v uniji osvobodil naenkrat (The Emancipation Proclamation 1862).

The Emancipation Proclamation je predvidevala zakonsko osvobodil sužnje. Vsebina dokumenta je spodbudila veliko sužnjev z juga, da so prestopili na severno stran. Vse obljube o osvoboditvi sužnjev, zapisane v dokumentu, so bile odvisne od vojaške zmage unije v državljanski vojni. Želja predsednika Lincolna je bila združitev vseh držav v unijo, v kateri bi bili vsi svobodni. Kljub temu da deklaraciji v družbi ni uspelo odpraviti suženjstva, je imela velik vpliv na ameriško miselnost in je v bistvu spremenila značaj vojne. Sužnji so od prvega dne državljanske vojne delovali za pridobitev lastne svobode, zato je deklaracija potrdila njihov cilj in je v njihovih očeh vojna za unijo postala vojna za svobodo. Dodala je moralno silo uniji in jo okrepila tako vojaško kot politično (The Emancipation Proclamation 1862). Deklaracija je predvidevala vključitev osvobojenih sužnjev v vojsko ZDA. Za sprejem takšnega dokumenta je bila zelo majhna možnost, ker konfederacija ni priznavala avtoritete predsednika. Amerika je bila v letu 1863 ena od treh držav na svetu, kjer je bilo suženjstvo zakonito (The Emancipation Proclamation 1862).

3.2 THE CIVIL RIGHTS ACT

The Emancipation Proclamation ni uspelo v celotni osvoboditi sužnjeve. Kljub nasprotovanju so leta 1865, po koncu državljanske vojne, suženjstvo odpravili z uradnim sprejetjem 13. amandmaja k ustavi, ko se je pojavilo vprašanje, ali naj črnci sedaj postanejo polnopravni meščani z vsem pravicami in kdo bo skrbel za uresničevanje teh pravic. Povojna obnova države je temeljila na odpravi suženjstva. Ratificiranje amandmaja je bil pogoj poraženkam, da se osvobodijo in znova postanejo del unije. Do konca leta 1865 je amandma ratificiralo dovolj južnih članic, da je lahko postal del ustave. Razlog za sprejetje odprave suženjstva je bil gospodarski, saj so bile poraženke obubožane in revne. Zdaj je bilo plačano delo Afričanov nujno potrebno za preživetje. S sprejetim amandmajem so Afričani pridobili nekatere pravice. Med njimi pravico do lastnine, pravico do sklepanja pogodb, dostop do pravnega sistema ... K temu so dodali zelo omejevalne ukrepe, med drugim omejitve gibanja, neenake kazni za strojena kazniva dejanja in podobno (Long 2005).

Medtem ko so se nekateri politiki zavzemali za emancipacijo Afričanov, za pridobitev državljanskih pravic in politično enakost, so zakonodajalci v Missisippiju in Južni Karolini pripravili prvo in najbolj očitno zakonsko diskriminacijo, imenovano Black Codes (omenjene zakone si bomo pogledali v nadaljevanju). V odgovor na neizprosni Black Codes in v prepričanju, da lahko le zvezna vlada zagotovi državljanske pravice, so republikanci v kongresu leta 1866 sprejeli Zakon o državljanskih pravicah. Zakon vsem rasam v ZDA zagotavlja enake osnovne pravice, med katere štejemo pravico do lastnine, dostop do pravnega sistema in enako obravnavo na sodišču, vključno z enakimi kaznimi za kršitelje. Navedene pravice bi zagotavljala zvezna država, kar je v nasprotju z ameriško tradicijo, kjer za državljane poskrbijo posamezne države (Regosin 2002, 3–6).

Tako sprejetje Civil Rights Acta kot štirinajstega amandmaja⁷ (1868) je namenjeno zaščiti svobode Afričanov pred južno družbo, ki je temeljila na zakonih Black Codes. Civil Rights Act, ki je nastal leta 1866, predstavlja ključni dokument za emancipacijo Afričanov po končani državljanski vojni. Zakon je zasnovan na treh osnovnih delih. V prvem delu razglaš

⁷ Vsi ljudje, rojeni na ozemlju ZDA, so njeni državljani in jim pripadajo državljanske pravice, zato nobena posamezna država ne sme sprejeti zakone, ki bi lahko odvzeli življenje, svobodo ali premoženje. V tem amandmaju se glasovi razdelijo, in sicer en glas pripada enemu polnoletnemu moškemu (Ustava ZDA 1865, 14. amandma).

vse osebe, rojene v ZDA, za svoje državljane. V drugem delu zakon izrecno določa državljanske pravice. Državljeni ZDA so torej vse osebe, rojene na njenem ozemlju, ne glede na raso, barvo, prejšnje stanje suženjstva ali hlapčevstva. Vse osebe imajo torej pravico tožiti in biti tožene, posedovati osebno lastnino, dedovati, enakopravno koristiti vse zakone in druge postopke za varovanje oseb in premoženja ter druge pravice. Noben drug zakon, odlog, uredba, ki bi nasprotovala temu zakonu, ne sme biti sprejet (The Civil Rights Act 1866).

Zakon razveljavi kompromis k Ustavi (1787), ki je (kot smo že omenili) predvideval, da se suženjska populacija upošteva pri določanju števila sedežev posamezne države v predstavniškem domu. S tem so južne države izgubile število predstavnikov v domu (Regosin 2002, 10). Z ratifikacijo štirinajstega amandmaja k Ustavi je državljanstvo Afričanov postalo ustavno dejstvo. Petnajsti amandma k Ustavi je volilno pravico razširil na vse državljane, ne glede na raso, barvo ali prejšnjo stanje služnosti, vendar amandma ni zaživel več kot stoletje. Kljub veliki pozornosti, namenjeni volilnemu vprašanju novih državljanov, se je vlada bolj posvečala vprašanju zagotavljanja osnovnih državljanskih pravic in pustila volilno problematiko ob strani. Kljub velikim zagotovilom s strani štirinajstega amandmaja in Civil Rights Acta so se s strani belcev še naprej dogajale kršitve ustavno zapisanih pravic. Novi državljani so naprej živeli v odkriti diskriminaciji, ker jih ne priznavajo za sebi enake (Regosin 2002, 10–15).

Sodišče je v zvezi s štirinajstim amandmajem zavzelo stališče, da amandma Afričanom ne jamči svobode pred rasno diskriminacijo, ker amandma prepoveduje diskriminacijo državi in ne posamezniku, ki lahko izvaja diskriminacijo na podlagi rase (Lindsey 1994, 86)

Za nove državljane ZDA se je situacija spreminjala zelo hitro. V enem letu so iz sužnjev in statusa neljudi postali, vsaj uradno, polnopravni člani v državi. Takšna hitra sprememba je novim državljanom prinesla ne le veliko pravic, temveč tudi veliko zmede, bili so brez pravega načrta za prihodnost. V takšni situaciji so mnogi podlegli psihološkemu stresu. Ni bil več gospodar zaščitnik črnske družine, sedaj je vlogo gospodarja hiše prevzel črnc sam. Poskrbeti je bilo potrebno za družino, kar ni bila lahka naloga za ljudi brez denarja in vojnimi posledicami. Tako moškim kot ženskam se je bilo potrebno privaditi na novo družinsko in družbeno vlogo. V novonastali situaciji se je ponovno odprlo vprašanje prave etnične identitete črnega ljudstva. V času grozot in degradacije so se sužnji oklepali svoje afriške kulture, vendar se je Afrika začela vedno bolj odmikati tako časovno kot po spominu, afriški

sužnji so sedaj postali Afroameričani in njihov dom je postala Amerika (Lindsey 1994, 88–89).

3. 3 BLACK CODES

Po koncu državljanske vojne so ZDA sprejele omenjeni 13. amandma in druge zakone, s katerimi so Afroameričani pridobili državljanske pravice. A kar se je na papirju zdelo popolno, v praksi temu ni bilo tako. Južne države so te pravice preprosto prezrle in izraz suženj zamenjali z negro (črnc). Za namen omejevanja temeljnih pravic in svoboščin so na lokalni ravni južne države sprejele zakone Black Codes. Z njimi so omogočili nadzor nad delovno silo, migracijami in drugimi dejavnostmi novih državljanov. Afroameričani so bili povečini revni, brez lastnine in varstva pravic. To so izkoristili zakoni Black Codes, ki so prepovedali Afroameričanom delati v določenih poklicih, pričati proti belcu, nositi orožje na javnih prostorih in drugo. Urejanje volilne pravice je bilo prepuščeno posameznim državam, kar so na jugu prepovedali. Namen zakonov Black Codes je bil poslabšati položaj Afroameričanov in urediti delo na črno. Z njimi se odraža nepripravljenost družbe sprejeti Afroameričane kot sebi enake in nadaljevati zakonito diskriminacijo. Black Codes⁸ so nadzorovali celotno življenje Afričanov (Ipoaa magazine 2009).

Black Codes so bili sprejeti leto dni po končani državljanski vojni in se razlikujejo od države do države. Skupna točka vsem zakonom je ohraniti poceni afroameriško delovno silo in manjvrednost črne rase. Zakoni izvirajo iz prej veljavnih suženjski zakonov, v katerih so bili Afroameričani last gospodarja in kot taki brez pravnih pravic. Po državljanski vojni pridobljene pravice so začeli omejevati zakoni Black Codes in Afroameričane potisnili znova v neenakopravni položaj s prepovedjo posedovanja lastnine (Ipoaa magazine 2009). Za zaščito afroameriških pravic so na zvezni ravni sprejeli 14. in 15. amandma ter The Civil Rights Act, vendar rasne nestrpnosti na jugu niso končali. Zakonov, ki so podpirali rasno razlikovanje, zatiranje in odvzem vseh državljanskih pravic ter Afroameričanom odrekli gospodarske možnosti in podpirali rasno nasilje, je bilo vse več. Večina se je tem zakonom iz strahu pred nasiljem podredila. Afroameričani srednjega razreda so, da bi ohranili vsaj del ponosa in samozavesti, vzpostavili delovanje šol, cerkva in drugih ustanov (RTV 2009). S

⁸ Black Codes je bivšim sužnjem prepovedal nositi strelno orožje in se vključiti v policijo ali vojsko. Prepoved je veljala tudi za vstop v mesto, z izjemo, če je delodajalec dovolil Afroameričanu bivati v mestu, ob tem pa prevzel vso odgovornost za njegovo vedenje.

koncem državljanske vojne so Afroameričani lahko vstopili v javno politiko in bili pri tem uspešno izvoljeni.

3.4 JIM CROWS ZAKONI

Jim Crows zakoni iz leta 1876 so bili uveljavljeni na državni in lokalni ravni. Zakoni so vključevali de jure (zakonsko) segregacijo na vseh javnih prostorih, s simbolom »ločeno, a enako«. Ustanovili so institucionalno obliko neenakosti, katero je podpiralo ameriško vrhovno sodišče. Zakoni so povzročili nižji status Afroameričanov, saj so bili gospodarsko, izobraževalno in socialno prikrajšani. Južne države so razvile različne oblike predpisov, ki so ločevale rase na javnih prostorih. Na javnih mestih so bili označeni ločeni prostori za belce in črnce. Segregacijo so izvajali tudi v ameriški vojski, ki je prva končala z ločevanjem ras po Korejski vojni (1950–1953). Vrhovno sodišče je leta 1954 razveljavilo segregacijo v šolskem prostoru, kar v praksi ni zaživel. Splošna ukinitvev Jim Crows zakonov se je zgodila v času gibanja za državljanske pravice, v drugi polovici 20. stoletja. Belci so skoraj stoletje vodili zakonsko segregacijo in diskriminatorno politiko (Smith 2010).

Največji nasprotnik Jim Crows zakonov je prihajal iz vrst Afroameričanov. Z ustanovitvijo afroameriške National League pod vodstvom W. E. B. Du Boisa so se začeli boriti proti zakonom. Organizacija The National Association for the Advancement of Colored People (NAACP) je postala velika in močna sila za razveljavitev Jim Crows zakonov; boj se je odvijal tudi na različnih drugih področjih. Če in kako so dosegli svoje pravice, si bomo ogledali v obdobju velikega afroameriškega gibanja za državljanske in politične pravice v šestdesetih letih 20. stoletja (Smith 2010).

3.5 SVETLA TOČKA

Edino svetlo točko v življenju Afroameričanov je predstavljala baptistična črnska cerkev. Leta je nastala kot rezultat prodornega rasizma s strani belih cerkva, saj Afričanom niso dovolili moliti poleg belcev. Postala je najpomembnejša afroameriška institucija. Baptistična cerkev ni služila le duhovnim potrebam in željam, temveč tudi izobrazbi, političnim in gospodarskim potrebam ter celo zabavi. Služila je kot pomoč Afroameričanom, saj je skrbela za

izobraževanje in politično udejstvovanje. Baptistična afroameriška cerkev je poudarjala državljanske pravice in socialno pravičnost (Raboteau 1995, 44–47).

3. 6 SMRTNI SOVRAŽNIK

Od leta 1866 deluje rasistična organizacija Ku-Klux Klan. Ustanovili so jo veterani konfederacijske vojske, ko je kongres ZDA njihovim članom in družinam odvzel pravico do glasovanja, posedovanja orožja in lastninsko pravico. V letih 1915 in 1927 je organizacija pridobila osem milijonov članov, med njimi nekaj visokih častnikov iz vrst zdravnikov, sodnikov in cerkvenih voditeljev. Ku-Klux Klan (2007) na svoji spletni strani nasprotuje obtožbi, da deluje zgolj kot rasistična organizacija, saj zagotavlja delovanje proti tiraniji zvezne vlade in uvedbo zakona za državljanske pravice. Še danes zagovarja enakost pred zakonom vseh državljanov, brez privilegijev.

Slednje nasprotuje dejanjem, ki jih je organizacija izvajala nad Afroameričani. Organizacija je izvajala brutalna dejanja, od umorov, zažiganja šol, cerkva, domov, do zastrahovanja. Strah in nemoč proti organizaciji sta se zrcalila v življenju slehernega Afroameričana. Sovraštvo do rasno drugačnih so kazali zelo odkrito. Organizacija je bila tajna, ampak je delovala zelo odkrito in očitno. Noben član Ku-Klux Klana ni bil obsojen za storjene zločine. Zločini niso bili pomembni, dokler je bil ubiti Afroameričan. Najbolj aktivno obdobje delovanje Ku-Klux Klana je bilo v šestdesetih letih prejšnjega stoletja med gibanjem za državljanske pravice (Bucalo 1971, 33). Ideologijo Ku-Klux Klana so zapisali takole:

Črnci je manjvredno bitje. To dokazujeta zgodovina in anatomija. Pa vendar se črnci pripravljajo, da bi nas uničili. Mi smo ljudje, ki spoštujemo red, vendar lahko izvajamo tudi preventivne akcije. Vodi nas nagon za ohranitev bele rase v Ameriki. Črnci so kakor mrčes. Tako se razmnožujejo in tudi sovražijo nas kakor divje zveri (v Bucalo 1971, 35).

4 GIBANJE ZA DRŽAVLJANSKE PRAVICE

Ideologija bele nadvlade, ki se je razvila skozi stoletja, je bila sestavljena iz treh elementov, in sicer iz ideje rasne nadvlade, pojma prekletstva boga in koncepta črnske manjvrednosti, ki so jo poskušali znanstveno dokazati. Rasizem nad Afroameričani so izvajali z namenom podreditve črnske rasne skupnosti in ohranjanja nadzora nad njimi. Bela rasa je črno raso označila za manjvredno in si jo s tem podredila. V ZDA je lahko le bela rasa izvajala rasistične prakse, ker nadzoruje vse institucije, ki vzpostavljajo in uveljavljajo ameriške kulturne norme in vrednote. Afroameričan nima dostopa do moči za izvajanje predsodkov. Ameriški institucionalni sistem je narejen tako, da avtomatično služi belim ljudem samo zaradi barve kože. Zadeva vsa področja življenja (Smith 1995, 29–31).

4.1 V UPANJU NA BOLJŠO PRIHODNOST

Preteklo je več stoletij od prihoda prvih sužnjev na ozemlje ZDA, od nečloveškega in krutega ravnanja nad njimi do popolne ponižanosti in podrejenosti gosposkemu sistemu. Vojne obljube, ki so bile ustavno ali zakonsko zagotovljene osvobojenim sužnjem, se niso izpolnile. Belci jih niso sprejeli kot sebi enake. Z različnimi zakoni so jim omejevali pravice in svoboščine ter jih postavili v drugorazredne državljane. Afroameričani so bili znova poraženi, vendar pripravljeni še na en boj, da dokažejo svojo človečnost, svojo vrednost, svoje znanje in svoj pogum, vztrajnost ter si pridobijo svoj ponos in rasno enakost.

V dvajsetem stoletju sta bili segregacija in rasna diskriminacija na vrhuncu. Afroameričani so bili še vedno po večini revni. S pomočjo baptistične cerkve so ljudje pridobivali vsaj na izobrazbi. Na obzorju ni bilo videti nobenega napredka k boljši prihodnosti. Nevzdržne razmere na jugu ZDA so sprožile množične migracije na industrijski sever države. S pritokom novih migrantov se je povečala konkurenčnost na trgu delovne sile. Za pomoč migrantom⁹ je bilo po letu 1900 ustanovljenih veliko organizacij, ki so skrbele za potrebe afroameriških priseljencev in so delovale tudi na področju državljanskih pravic. Povod za ustanovitev National Association for the Advancement of Colored People (NAACP) je bila zgroženost nad nasiljem, ki so ga izvajali belci v rasnem nemiru leta 1908. Organizacijo so ustanovili

⁹ Za migrante je bila odločitev o selitvi zelo težka, saj so se morali ločiti od svoje skupnosti in družine, ki je posamezniku nudila največjo podporo. V drugi državi so bili prepuščeni le sami sebi.

belopoliti liberalci v sodelovanju z Afroameričani. Za glavni cilj so določili zagotavljanje pravic, zapisanih v ustavi. NAACP. je delovala na področju zagotavljanja enakih možnosti zaposlovanja in pomagala novoprispelim migrantom do služb in stanovanj.¹⁰ Leta 1911 se je ustanovila The National Urban League s podporo belopoltega prebivalstva. Njen cilj je bil boj proti rasni diskriminaciji v ZDA. Prav tako kot NAACP. je pomagala novim priseljencem. Cilja obeh pa je bila integracija Afroameričnov v družbo. Veliko priseljevanje je potekalo vse do leta 1980. V obdobju priseljevanja so postali rasni nemiri stalnica v ameriški družbi. Vojni veterani so v Evropi doživeli enakopravnost, zato se niso nameravali v svoji državi zadovoljiti z manj (NAACP 2010).

4.2 RASNI NEMIRI LETA 1919

Na severu so bili novi priseljenci z juga pripravljene delati ceneje. Na trgu dela se je zato pojavila napetost med rasama. Pojavilo se je ustrahovanje in povečalo se je nasilje nad Afroameričani. Vse to je bil povod za izbruh rasnega nemira, imenovanega rdeče poletje (The Red Summer). Leta 1919 je nasilje preplavilo ulice v petindvajsetih mestih. The Red Summer je povzročil najhujše izgrede v ameriški zgodovini, vsaj do leta 1960. Omenjenega leta 1919 je prišlo do nacionalnih rasnih spopadov, pokolov in linčanja na celotnem območju ZDA. Najhujše je bilo v Chicagu, Washingtonu in Arkansasu. Eno izmed največjih rasnih nasilij se je dogajalo ravno pred očmi vladajoče elite, v glavnem mestu ZDA (Tuttle 1996, 3–6).

Rasni nemiri v Chicagu so se začeli z naselitvijo Afroameričanov v belo soosesko. Več kot petdeset tisoč novih priseljencev so ustrahovali s pregonom iz sooseske. Grožnje so uresničili na več kot petdesetih družinah. Vsesplošni nemir v Chicagu je zaznamoval mlad Afroameričan, ki je pomotoma zaplaval predaleč in bil kaznovan z utopitvijo. Policija povzročiteljev kaznivega dejanja ni aretirala. Aretacijo so poskušali izvesti na protestnikih, kar je spodbudilo rasne nemire. Izbruhnil je boj med obema rasnima tolpama. Kljub prihodu narodne garde je bilo mesto v primežu rasnega nasilja skoraj dva tedna. Ob koncu nasilja je bilo mrtvih 23 Afroameričanov in 15 belcev, 537 ranjenih in več kot tisoč afroameriških družin je ostalo brez domov. V tem času je bilo le 82 aretacij, od tega 7 belcev in 75

¹⁰ Zgodovinski nastanek NAACP na Africana Online. Dostopno prek: <http://www.africanaonline.com/2010/08/naacp-a-historic-review/>

Afroameričanov (Wormser 2010). V Chicagu je bil le del rasnih nemirov, ki so divjali po ZDA. Podobne zgodbe o vpletenosti policije lahko najdemo še drugod.

The Red Summer predstavlja odkrit upor Afroameričanov belemu rasizmu. Belo prebivalstvo je bilo presenečeno nad uporom, ki je pomenil začetek boja proti rasnemu zatiranju. Tedanji časopisi, kot na primer New York Times, so pisali o presenečenju in obtoževali Afroameričane za nastalo situacijo, saj pred vojno ni bilo težav, ker so temnopolti priznali premoč bele rase. Z rasnim nemirom so temnopolti začeli aktivno delovati proti rasni nestrpnosti (Wormser 2010). Nemir v Chicagu je šokiral mesto in celotno državo. Mediji so začeli kritizirati njeno delovanje. Rasni nemir je prispeval k napredku. Mestna vlada je pozvala k odpravi diskriminacije, segregacije in povečala varnost v soseski.

Od leta 1919 do 1930 se je stanje izboljševalo. Začelo se je prvo narodno praznovanje afroameriške kulture, imenovano The Harlem Renaissance. Zacvetela je črnska glasba. Priznavali so njihove igralce in intelektualce. Literatura, glasba in gledališka umetnost so dobili nov zagon, novo perspektivo, ki je obogatilo afroameriško skupnost. Izboljšalo se je izobraževanje. Začeli so izdajati knjige. Cvetoča doba črnske kulture se je po dobrem desetletju končala in z veliko gospodarsko krizo so nad črnce prišli novi temni časi.

4.3 PONOVNI ZATON AFROAMERIŠKE KULTURE

Z gospodarsko krizo je država pristala v razsulu. Milijoni ljudi so izgubili življenjske prihranke in domove, tovarne so zapirale vrata, mesta in občine niso imele denarja, izvoz se je zmanjšal, milijoni nezaposlenih so na ulicah iskali srečo (Bucalo 1971, 111). Mesta so bila odvisna od ekonomije, ki je propadala.

Za Afroameričane je bil položaj še bolj kritičen. Delodajalci so se držali gesla »zadnji zaposlen, prvi odpuščen«. Rezultat je bila velika brezposelnost, saj so službe obdržali le belci. Brezposelnost med Afroameričani je bila v nekaterih mestih 70 odstotna. Zvezna vlada pod vodstvom predsednika Hooverja ni imela nobene rešitve za gospodarsko krizo. Z obljubo New Deal je demokrat Roosevelt dobil volitve in podporo Afroameričanov. V svoj kabinet je povabil afroameriške svetovalce. Roosevelt je pomagal Afroameričanom v boju proti krizi na konkreten način – s službami in si tako pridobil njihove volilne glasove (Lindey 1994, 106).

Vojna v Evropi (1939) je vplivala na ZDA. Z napadom Japonske leta 1941 je v vojno stopila še Amerika. Kljub nacionalni potrebi ljudi za obrambo države so Afroameričane še vedno diskriminirali. Dejansko se stanje v vojski ni spremenilo. Afroameričani so vladi zagrozili z demonstracijami, če se ne konča nepravilnost v vojski. Predsednik Roosevelt je izdal odlok o prepovedi diskriminacije, kar je pripomoglo k sprejetju Afroameričanov, ki so se množično vključevali v vojsko (Lindsey 1994, 107). Ameriška družba se je spopadla z največjimi rasnimi nemiri. Vojna industrija je povzročila novo množično priseljevanje na sever. To je znova pripeljalo do napetosti med rasama. Množična priseljevanja so vodila v tekmovalnost na trgu dela in pri iskanju stanovanj. Posledica je bil izbruh rasnega nemira v Detroitu leta 1943 (Lindsey 1994, 108).

Po drugi svetovni vojni se je življenje Afroameričanov izboljšalo. Pojavljati so se začeli afroameriški intelektualci. V mestih je bilo več možnosti za lepše življenje in priložnosti za razvoj afroameriške kulture. Še vedno so živeli v črnih getih, skoraj brez možnosti izhoda, kar se je izkazalo za zelo učinkovito in koristno. Ponovno se je začelo razmišljati o pridobitvi državljanskih pravic in odpravi segregacije (Česar in Popper 1968, 50–52). Osrednja organizacija na področju državljanskih pravic je postala omenjena NAACP s ciljem (de jure) zakonske ukinitve segregacije. Uspešen rezultat se je pokazal leta 1954, ko so odvetniki organizacije zahtevali ponovno obravnavo šolske segregacije. Vrhovno sodišče je ponovno odločilo, da je ilegalno in protiustavno izvajati kakršnokoli segregacijo v javnih šolah. Tako je doktrina »ločeno, a enako« na področju izobraževanja postala protiustavna (Česar in Popper 1968, 53). Kljub ustavni prepovedi ločevanja v šolskem sistemu je še vedno večina otrok hodila prav v takšne šole.

4. 4 VSEAMERIŠKI BOJ

Z omenjenim dogodkom so sprožili rasni konflikt. Južne države so ustanovljale organizacije, ki so nasprotovale zakonski ukinitvi segregacije. Upori so bili zaznamovani z nasiljem, zastraševanjem, zaprtjem šol in spopadi med rasama ter med zveznimi organi in lokalno skupnostjo. Simbol brutalnega zatiranja Afroameričanov je postal umor štirinajstletne deklice. Dogodek je šokiral svetovno javnost (Lyndon 2005, 5–6). Afroameričani na jugu so želeli konec segregacije na vseh področjih. Želja po odpravi segregacije je bila gonilna sila v

avtobusnem bojkotu v Alabami, kjer je bil rasni predsodek še kako močan. Največje zlo segregacije se je odvijalo v mestnem avtobusnem sistemu. Afroameričanom je bilo dovoljeno sedeti le zadaj. V primeru praznih sedežev na avtobusu, ki jih noben od belcev ni hotel zasesti, so se lahko pomaknili v srednji del avtobusa. Nikakor pa niso smeli zasesti prve štiri vrste, ki so bile rezervirane za belce. Afroameričani so upali, da bo lokalna oblast prostovoljno desegregirala avtobusni sistem. Razočarani so začeli boj proti segregaciji. Rezultat je bil omenjeni avtobusni bojkot. Gospa Rosa Parks je prekršila pravila obnašanja in bila aretirana.¹¹ Bojkot se je začel 5. 12. 1955 in se po letu dni uspešno končal z odločitvijo vrhovnega sodišča o neustavni segregaciji na javnih prevozi. Idejo o bojkotu je podala organizacija NAACP. Govornik na protestu je bil mlad duhovnik Martin Luther King Jr., ki je postal simbol gibanja za državljanske pravice. S svojo nenasilno metodo je opozarjal na krivice, storjene njegovemu ljudstvu (Schloredt in Brown 1993, 30–36).

Martin Luter King je, skupaj z Bayardom Rusinom in Stanleyjem Levinsonom, začel usklajevati delovanje za nenasilno povezovanje in integracijo Afroameričanov. Začelo se je gibanje za državljanske pravice. Vse več Afroameričanov je kršilo pravila segregacije, med najbolj pogumnimi so bili študentje, ki so ustanovili svoje združenje imenovano Student Nonviolent Coordinating Committee (SNCC), po zgledu NAACP. Študentom iz južnih dežel so se kmalu pridružili študentje iz severa. Vsi skupaj so nastopali na protestih in dobivali vse več podpore pri belopoltnih študentih. Kmalu se je desegregacija javnih prostorov razširila na plaže, restavracije in druga mesta. Ozaveščanje javnosti o rasističnih praksah se je vse bolj razširilo (Apteheker 1994, 10–13).

Demokratski kandidat John F. Kennedy je po zaslugi afroameriških glasov leta 1960 zmagal na volitvah za predsednika države. Zelo počasi se je začela integracija Afroameričanov v družbo. Vedno bolj so se uveljavljale prepovedi segregacije na vseh področjih. Jug je imel pregloboko zakoreninjeno rasno večvrednost, da bi popustil Afroameričanom. Tako se je na jugu fizično obračunavalo s protestniki, ki so se borili za državljanske pravice (Lyndon 2005, 11).

¹¹ Avtobusni bojkot se je začel po aretaciji gospe Rose Parks. Skoraj leto dni se Afroameričani niso vozili z javnim prevozom. Bojkot se je končal z razglasitvijo vrhovnega sodišča, da je segregacija na avtobusih protiustavna (Schloredt in Brown 1993, 31).

Ekonomski pritisk nad Afroameričani je upočasnil uveljavljanje volilne pravice na jugu. Leta 1962 izda predsednik Kennedy prepoved za preprečevanje vpisovanja v volilni register, pri tem vsakomur zagotovi vladno zaščito. Že čez dva tedna mora več sto vojakov zagotoviti zaščito študentki, ki se je kot prva Afroameričanka vpisala v volilni register. To je povzročilo nove rasne nemire (MaLean 2001, 12).

Leto 1963 se je izkazalo za prelomno, zaznamovano kot leto stisk in odločnosti. Organizacija NAACP je v »globokem« jugu organizirala kampanjo proti rasni segregaciji in diskriminaciji pod vodstvom Martina Luthra Kinga. Samo v treh tednih je bilo aretiranih več kot 400 protestnikov. Vrhunec je bil bombni napad na desegregiran hotel, v katerem so prebivali voditelji kampanje. Kampanjo je spremljala celotna svetovna javnost (Nobel prize organization 2010). Na protestih so zahtevali takojšnjo svobodo, državljanske pravice in enakost za vse Afroameričane. Protestov se je udeležilo veliko belopoltnih privržencev. Isto leto so se v glavnem mestu odvijale najobsežnejše demonstracije, kjer je več kot 250 tisoč aktivistov zahtevalo državljanske pravice. Martin Luther King¹² je na demonstracijah govoril o svojih sanjah (»I Have a Dream«). Sanjal je o dnevu, ko se bo ameriško ljudstvo prebudilo in začelo živeti v duhu pravega pomena besed: »Prepričani smo, da so vsi ljudje enakopravni«. Sanjal je o dnevu, ko bodo sinovi sužnjev in sinovi sužnjelastnikov sedeli za isto mizo kot bratje. Sanjal je o dnevu, ko se bo država Mississippi, zdaj polna krivic in zatiranja, spremenila v oazo svobode in pravic (RTV 2008). Leto 1963 je bilo prežeto z rasnimi nemiri, nasiljem in žrtvami. Leto se je tragično končalo z atentatom na predsednika Kennedyja, močnega zagovornika državljanskih pravic. Lyndon B. Johnson je postal novi predsednik in obljubil zaščito državljanskih pravic Afroameričanom (McLean 2001, 23).

Napetost se je leta 1964 le še stopnjevala. Pojavi se Black Power z nasilnim obračunavanjem nasprotnikov, pod vodstvom Malcolma X. Povod za nasilno protestiranje je bil nemir v New Yorku, v katerem je ena oseba izgubila življenje, več sto je bilo ranjenih in 500 aretiranih. Nemir je povezan z umorom treh delavcev. V umor so bili vpleteni šerif in namestnik šerifa, vendar so obtožbo umaknili. Nemiri so se razširili skozi celotni južni del. To je pripeljalo do sprejetja Zakona o državljanskih pravicah (Civil Rights Act 1964), s katerim so odpravili diskriminacijo v javnih prostorih, pri zaposlovanju in pri podeljevanju stanovanj. Leto dni kasneje so sprejeli še Zakon o volilni pravici (Breitman 1966, 82–84).

¹² Petnajst let po smrti Martina Luthra Kinga je ameriška vlada razglasila njegov rojstni dan za nacionalni praznik.

Black Power je svoj pohod šele začel. Njegov cilj ni bila integracija Afroameričanov v družbo, temveč dekolonizacija afroameriškega ljudstva. Bili so proti izkoriščanju dela in ekonomski neenakosti. Zagovarjali so prevzem nadzora nad politiko, gospodarstvom in drugimi institucijami. Za doseg svojega cilja so si izbrali nasilno metodo, z znanim stavkom Malcolma X: »By any means necessary«. Organizacija je sovražno nastopila proti ameriški beli skupnosti, ker je v njih videla sovražnika. Pozivali so k sovražni in krvavi revoluciji, nasprotno od Martina Luthra Kinga (Breitman 1966, 84–87). Black Power je dosegel večjo samozavest in ponos med Afroameričani s frazo »črno je lepo«. Vzpostavil se je afrostil.

Različnost med obema gibanjema se ni kazala le v sredstvih za doseganje cilja, temveč v sami opredelitvi pojma rasizma. Za Martina Luthra Kinga je bila ljubezen najmočnejše orožje, nenasilno gibanje pa je predstavljalo ljubezen, izraženo skozi politiko. Nenasilno gibanje je rasizem opredelilo kot individualnega, storjenega s strani posameznika in je pomenil večji problem pri reševanju konflikta. Malcolm X je bil največji kritik Martina Luthra Kinga in nenasilnega gibanja. Black Power je rasizem opredelil kot institucionalnega. Problem niso videli le v skorumpiranih socialno-politično-ekonomskih institucijah, temveč v prikazovanju in poučevanju samega rasizma (Cone 1960, 176). Black Power je v letu 1965 izgubil svojo vodjo z atentatom na Malcolma X. V času svojega delovanja je izvajal nasilen konec zatiranju, segregaciji in diskriminaciji (Cone 1960, 179).

Leta 1967¹³ je izbruhnil nov rasni nemir, razširjen preko celotnega juga, ki je zahteval več kot šestdeset mrtvih, več kot 3 tisoč ranjenih in več kot 500 tisoč ljudi brez strehe nad glavo. Predsednik Johnson je za pomiritev strasti na območje poslal vojaške sile (to se je zgodilo prvič po štiriindvajsetih letih). Za povzročitev nemira so okrivili beli rasizem. Poleg tega so bili vzroki za nasilje v vse večji brezposelnosti, stanovanjski stiski in diskriminatornem obnašanju uradnikov (Goldston 1969, 122). Leto dni po izbruhu rasnih nemirov je pod strelom rasista padel Martin Luther King, voditelj nenasilnega gibanja. A njegove sanje so živele naprej. V gibanju so do leta 1975 zahtevali še spoštovanje rasnega dostojanstva, gospodarsko in politično samozadostnost temnopoltih in svobodo. Protesti so se nadaljevali. Tudi rimskokatoliški škof je napovedal vojno proti rasizmu. S tem so postali bolj vidni

¹³ V tem letu je začel svoje delovanje Black Panther. Njegov simbolni pomen je samoobramba, zagovarja pa enako volilno pravico. Ta se razlikuje od prevladujočega nenasilnega gibanja in skupine za državljanske pravice, temelječega na Deacons for Defense (Black Panther 2008).

afroameriški katoliki, ki so postali bolj prisotni na ameriškem verskem prostoru (Goldston 1969, 123–130).

Afroameričani so lahko videli otipljive, pozitivne rezultate svojega protesta. Postali so polnopravni državljani, vključeni v ameriško družbo. Rasna diskriminacija je vse bolj bledela. Volilno pravico so lahko uveljavljali brez strahu. Afroameričani vse bolj posegajo v javne politične funkcije. Izboljšala se je izobrazba in povečalo število študentov na fakultetah. Afroameričani so postali ponosni na svojo kulturo in dediščino.

Afroameričani so bili končno svobodni. Po več stoletjih boja in neuspehov pri dokazovanju svoje enakopravnosti in človečnosti jim je v šestdesetih letih prejšnjega stoletja zares uspelo. Po krvavem boju, izgubljenih življenjih in domovih, spopadanju z rasizmom, je pravica zmagala, državljanska in volilna pravica sta njihovi. Vseeno se poraja vprašanje – Ali je rasizma zares konec ali je le spremenil obliko in si nadel novo tančico?

5 ALI RASIZEM ŠE OBSTAJA?

Naslednja definicija rasizma, avtorja Balibarja, najbolje opisuje rasističen odnos v ameriški družbi:

Rasizem – resnični »totalni družbeni fenomen« – je vpisan v prakse (oblike nasilja, zaničevanja, nestrpnosti, poniževanja in izkoriščanja), diskurze in reprezentacije, ki so številne intelektualne razlage fantazme o profilaksi in segregaciji (potrebi po očiščenju družbenega telesa, po ohranjanju »lastne« ali »naše« identitete pred vsemi oblikami mešanja, eksogamije ali invazije) ter artikulirane okoli stigme drugosti (ime, barva kože, religiozne prakse) (Balibar 2004, 115).

Balibar (2004, 119–122) se sprašuje o obstoju novega rasizma, ki ga ni mogoče reducirati na zgodnejše modele. Za uporabo rasističnega kompleksa ne zadostuje zgolj uporaba žrtev, ampak je potrebna predvsem preobrazba samih rasistov. Novi rasizem se je razvil v dobi dekolonizacije in delitve človeštva znotraj enotnega političnega prostora. Novi rasizem je zelo razvit v anglosaških državah in spada v ideološki okvir »rasizma brez ras«. To je rasizem, ki ne temelji na biološki dednosti, temveč na nepremagljivosti kulturnih razlik. Ta rasizem na prvi pogled ne predpostavlja superiornosti določene skupine ali ljudstva v odnosu do drugih, temveč le škodljivost odpravljanja meja, nekompatibilnost življenjskih stilov. Rase obrne proti sebi in od začetka priznava, da rase niso izolirane biološke enote in da v resnici človeške rase ne obstajajo, ampak so rezultat pripadnosti zgodovinsko ustvarjenim kulturam. Premaknili smo se iz teorije o rasah ali boja za prevlado med rasami v zgodovini, ki temelji na bioloških in psiholoških principih, k teoriji o rasnih odnosih, v družbi temelječe na rasističnem obnašanju. Rasizem brez ras ni neka nova ideja. Vedno je obstajal rasizem, ki za glavno gonilno silo ni imel psevdobiološkega koncepta rase. To lahko vidimo skozi afroameriško vprašanje, kjer je bila njihova kultura in njihov način življenja, predvsem revščina in iskanje zaposlitve, velik problem in grožnja beli družbi, ki je izvajala rasistične prakse. Dominantna kultura je tista, ki ceni in promovira individualno podjetnost, družbeni in politični individualizem. Tako lahko vidimo, na kakšen način je znotraj kulturnega rasizma dopuščena ponovna vrnitev biologije. Rasizem po Balibarju še vedno obstaja, razvili so se diskurzi in družbene tehnologije, pri katerih se zgodovinski poudarki med raso, ljudstvom, kulturo in nacijo umaknejo psihološki oceni intelektualnih zmožnosti in predispoziciji za normalno družbeno življenje oziroma za kriminalnost in deviantnost.

Tudi Negri in Hardt (2003, 159–161) ugotavljata, da rasizem obstaja, čeprav je prepoznavnost splošnih potez rasizma čedalje težja. Celotna družba zagovarja pojevanje rasizma, saj naj bi se ta z gibanjem za državljanske pravice končal. Rasizem ne pojenja, temveč je dejansko tako v obsegu kot v intenzivnosti napredoval. Videz konca rasizma je posledica sprememb njegove oblike in strategije. Tako kot Balibar tudi Negri in Hardt ugotavljata, da je nastal premik v dominantni teoretski obliki rasizma, od rasistične teorije, temelječe na biologiji, k teoriji, temelječi na kulturi. Moderni antirasistični teoretiki poudarjajo, da so družbene in kulturne sile tiste, ki vzpostavljajo razlike med rasami. Biološke razlike so sedaj zamenjale sociološke in kulturne ter postale ključna reprezentacija rasnega sovraštva in strahu. Novi rasizem pojmuje imperialni ali razlikovalni rasizem. Imperialna rasistična teorija se strinja, da rase ne tvorijo biološke enote in da narave ni mogoče razdeliti na človeške rase ter da obnašanje posameznikov ni rezultat njihove krvi ali genov, temveč jih gre pripisati pripadnosti različnim zgodovinsko določenim kulturam. Rasizem, zasnovan na kulturnih razlikah, prav tako vzpostavlja močno teoretsko osnovo za družbeno ločevanje in segregacijo. Rasne razlike so naključne, vendar v družbi nujno potrebne. Nadomestitev rase ali biologije s kulturo pomeni le preoblikovanje v teorijo ohranjanja ras. Imperialna rasistična teorija je teorija segregacije, ločevanja, vendar hierarhijo med rasami vidi kot posledico družbenih okoliščin in kot posledico njihove kulture.

Lentin (2004, 427–433) trdi, da sta rasizem in država povezana. Rasizem je splošno opredeljen kot problem, povezan s kulturnimi in etničnimi razlikami, ki so povezane s slabimi gospodarskimi razmerami. Rasizem so države izrabile za vzpostavljanje kolonializma, delavskega razreda in razvoja sodobnega političnega antisimentizma. Teorije predpostavljajo delitev človeške vrste v rase. Razvoj modernega rasizma se začne v sredini devetnajstega stoletja, v obdobju, znanem kot zlata doba rasizma. Drugi razlog za moderni rasizem je osnovan na začetku vzajemnega razmerja z nacionalizmom (sodobni pojav) in prihaja v dominantni položaj v devetnajstem stoletju. Za politični uspeh potrebuje rasizem znanstveno legitimnost in nacionalistični okvir. Moč rasizma se kaže v njegovi sposobnosti, da opredeli meje ideala človečnosti, v katerem je posameznik znotraj ali ne. Po Balibaru (Balibar v Lentin 2004, 433) rasizem prevzema status supernacionalizma, ki dobi pomen na svetovni ravni in posega v posameznika ali rasno nacijo.

5.1 PRIMER SODOBNEGA RASIZMA

S pomočjo teorije smo pokazali, da rasizem še vedno obstaja. Od začetne dobe suženjstva do gibanja za državljanske pravice je bil rasizem vseskozi prisoten, včasih bolj, drugič manj odkrito. Začetnemu odkritemu zatiranju sužnjev se je po dolgoletnem boju in končni prepovedi suženjske dobe pridružila še zakonita segregacija, javno ločevanje človeških ras. Boj se je stopnjeval in dosegel vrhunec v gibanju za državljanske pravice in zmagi Afroameričanov, ki so končno dobili vse pravice in postali ustavno enakopravni, vendar se s tem prakse rasizma niso končale.

Primer sodobnega rasizma se pokaže v naravni katastrofi orkana Katrina, ki je povzročil ogromno škode v New Orleansu, Missisipiju, Louisiana in Alabami. Orkan je pustošil leta 2005 in je naredil največ škode v zgodovini ZDA. Več kot tisoč ljudi je izgubilo življenje, preživeli so nenadoma ostali brez vsega. Prisiljeni so bili zapustiti svoje domove. Ameriška vlada se je zelo počasi in pasivno odzvala na katastrofo ter se izogibala odgovornosti. Ameriškemu predsedniku George W. Bushu so očitali, da se je neprimerno odzval le zato, ker je večina prebivalstva v New Orleansu Afroameričanov. To je sprožilo veliko razprav o rasni neenakosti. Celotni župan mesta je prepričan, da bi vlada ravnala drugače, če bi v mestu živeli premožni ljudje (RTV 2006). Orkan Katrina je največ škode povzročil prav v mestu New Orleans. Številni prebivalci so bili v mestu več dni ujeti brez pitne vode in hrane, v mestu je nastalo brezvladje s kriminalom in ropanjem. Odziv oblasti, tako na zvezni kot na državni ravni, je bil neučinkovit, brezglav, kaotičen in neusklajen, saj je oblastem šele četrty dan uspelo organizirati učinkovito reševanje in vzpostaviti red (RTV 2010).

Prizadeto ozemlje je utrpelo veliko škode, denarna škoda znaša okoli 80 milijard ameriških dolarjev, kamor pa ni všteta posredna škoda v igralnicah, gospodarstvu in turizmu. Prav tako ni všteta brezposelnost, ki je prizadela prebivalstvo. Nesreča je povečala tudi kriminalnost. Tamkajšnji mediji poročajo o plenjenju trgovin, kraji avtomobilov, umorih in tatvinah. Povečala se je tudi stopnja samomorov med prebivalstvom. Zaradi vsega tega so oblasti Louisiane na prizadeta območja poslale več tisoč vojakov, predvsem pripadnikov narodne garde in policistov. Prvi ukrep vlade je bil postavitve vojaških sil na prizadetem območju. V skladu z zvezno zakonodajo je takratni predsednik Bush Chertoffu, ministru za domovinsko varnost, ukazal, naj koordinira odzivanja na nesrečo na zvezni ravni. To pa ni bilo dovolj, saj so zaradi pomanjkanja ukrepov v krizi vsi ključni akterji kriznega upravljanja in vodenja ZDA

doživeli veliko kritik, predvsem zaradi neustreznega načrtovanja in koordiniranja. Poročilo na najvišji ravni je pokazalo, da sta bila Bush in minister za domovino en teden pred orkanom obveščena o nevarnosti rušenja zaščitnih nasipov v New Orleansu. Dan po nesreči je Chertoff prevzel vodenje zveznih, državnih in lokalnih operacij, pri čemer se je skliceval na nacionalni načrt za odzivanje, čeprav še ni bilo jasne in natančne ocene škode. Z nesrečo so se ukvarjali tudi na ravni prizadetih zveznih državah. Slednje so poskrbele za evakuacijo in zatočišča pomoči potrebnim. Mestne oblasti v New Orleansu niso primerno poskrbele za varnost revnih in bolnih someščanov, čeprav je leto poprej močan orkan za las zgrešil mesto. V nesreči se je uspešno odzvala mednarodna skupnost, ki je na prizadeta območja poslala veliko pomoči (Malešič 2006, 267–268).

Kritike oblasti zaradi neučinkovitega odzivanja na orkan Katrina se nanašajo na slabo upravljanje in pomanjkljivo vodenje, največ kritik je bil deležen zapoznel odziv na poplave v New Orleansu. Nezadovoljstvo z zveznimi oblastmi, vključno s predsednikom ZDA, z državnimi in lokalnimi oblastmi, je veljalo tudi glede splošnih vprašanj ameriške javne politike na področju kriznega upravljanja in vodenja na splošno, okoljske politike, rasne politike in socialno-ekonomske politike, zlasti revščine in brezposelnosti. Ljudje so bili prepuščeni sami sebi. Narodna garda ni zagotovila varnosti in ni bila v pomoč pri reševanju preživelih. Druge zvezne države, ki bi lahko poslale nacionalno gardo, so čakale na uradni zahtevek, ki ni prišel pravočasno (Malešič 2006, 269–270).

Orkan Katrina je v javnost ponovno prinesel rasno vprašanje. Veliko ljudi je zaradi neprimerne odziva oblasti ostalo na prizadetem območju. Večina prebivalstva, ki ga niso evakuirali, so bili Afroameričani. Slednji so bili iz soseske z nižjim življenjskim standardom, brez avtomobila in denarja (Malešič 2006, 271). Afroameriški voditelji so opominjali na neprimeren vladni odziv in so prepričani, da bi bila pomoč učinkovitejša, če bi bilo prizadeto območje naseljeno z belopoltim prebivalstvom. Oživeli so spomini na čase, ko so bili Afroameričani zatirani in soočeni z rasnim nasiljem. Beli rasizem je še vedno močno prisoten v Louisiana, kar je postalo očitno, ko mesto Gretna ni hotelo sprejeti Afroameričanov. Policisti so jim preprečili prehod reke in s tem beg na varno ozemlje. Rasno nezaupanje je šlo tako daleč, da so bili prepričani v namerno poškodbo nasipov, in to je bil vzrok za poplave, samo da bi uničili revno sosesko. Prepričani so bili, da želijo belci popoln umik Afroameičanov iz mesta, saj bi s tem končno pridobili rasno čisto mesto in nadzor nad mestno politiko (Tigert in Jared 2005, 56–57).

Ameriški mediji so se osredotočili na rasni vidik tragedije. Večina je za preživetje ropala trgovine, vendar je medijska interpretacija ropanja Afroameričane krivila kriminala, medtem ko so se belci le borili za preživetje (Tigert in Jared 2005, 58). Orkan Katrina je v ospredje političnih debat postavil vprašanje o rasni diskriminaciji in vzrokih za revščino v afroameriških soseskah. Verjetno se nikoli ne bo zagotovo vedelo, kolikšen vpliv je imelo rasno vprašanje na odločitev vlade v naravni katastrofi. Afroameričani, ki so doživeli izkušnje v New Orleansu, bi zagotovili, da je bilo vprašanje rase pomemben dejavnik pri odločanju vladne pomoči. Dejstvo, da je več tisoč Afroameričanov v času nesreče ostalo več dni brez hrane, vode in primerne zaščite, priča o globoki zakoreninjenosti rasizma proti Afroameričanom (Tigert in Jared 2005, 60).

Podoba črnih teles in ranjencev je spominjala na čas odkritega rasizma, v katerem se ubijanje Afroameričanov ni kaznovalo, ampak opravičevalo z manjvredno raso. Orkan Katrina je leta 2005 pokazal nov vidik rasizma, označen z manj očitnim belim rasizmom. Rasizem je osrednji pojem za razumevanje orkana, saj ima mesto, prizadeto z naravno katastrofo, bogato zgodovino rasizma. Rasizem so poskušali zakriti skozi razredno podobo, saj je bilo večinoma prizadeto revno prebivalstvo in pomoč najbolj ranljivim ni bila primerno zagotovljena. Z orkanom Katrina se je pokazal nov spekter politike, ki poudarja, da so revni le breme družbi, zato morajo sami poskrbeti zase. V primeru naravne katastrofe se je pokazalo, da ima le vlada sredstva, vire in moč za zagotavljanje gospodarske, okoljske, kulturne in družbene politike, vendar je v tem primeru pokazala osupljivo brezbriznost do človeškega trpljenja. Država se je odzvala prepočasi in neustrezno, mnogi so to videli kot nesposobnost državnega vodstva, vendar ni bilo le to. Orkan je pokazal nekaj bolj sistematičnega in zakoreninjenega v ameriški družbi. Slednja nima več posluha za revne, ostarele, bolne in brezdomce, saj jim ne zagotavlja primerne varstva. Namesto pomoči jih želi potisniti v kaznilnice, zapore, geta in pahniti v še večjo luknjo obupa. Državna administracija ni čutila odgovornosti za življenje revnih in drugih marginaliziranih ljudi, ki so zaradi revščine potisnjeni na obrobje družbe. Bolni, revni, ostareli, kateri se niso mogli evakuirati iz New Orleansa, so pokazali problem rasizma in revščine v ZDA (Giroux 2006, 173–178). Kritike odziva so bile zelo glasne, še zlasti s strani Afroameričanov, saj so bili med ujetimi v New Orleansu večinoma temnopolti in najrevnejši prebivalci.

Sodobnih rasističnih praks najdemo na mnogih področjih javnega delovanja. Orkan Katrina je le medijsko in politično ponovno v ospredje postavil vprašanje rasizma. Drugi zgovoren primer rasizma nad afroameriško populacijo najdemo v kazenskem sistemu. Afroameričani so nesorazmerno večkrat osumljeni nasilnega kaznivega dejanja. V novicah so predstavljeni večkrat kot kršitelji zakona in malokrat kot zagovorniki prava. V ameriškem kazensko-pravnem sistemu obstaja rasna diskriminacija (Green, Staerkle in Sears 2006, 437). Večji delež zapornikov je s strani etničnih manjšin, kjer prevladuje afroameriška populacija. Študije so pokazale, da je bila večja verjetnost za kazensko obsodbo v primeru, če je bil obsojenec Afroameričan. V primeru, da je pri kaznivem dejanju žrtev belec, je tveganje za dosmrtno kazen večja kot v primeru afroameriške žrtve. Vseeno velja dejstvo, da rasizem in predsodki še prevladujejo v javnem mnenju (Green, Staerkle in Sears 2006, 439).

6 ZAKLJUČEK

Svoboda in enakost sta bila in sta še vedno grobo kršeni pri Afroameričanih. Z Ustavo zagotovljeni temeljni pravici nista imeli nikakršnega pomena za Afroameričane. Poleg svobode in enakosti so bile kršene še druge pravice, pravica do svobodnega gibanja, svobodne izbire poklica in druge pravice. Vprašanje črnske svobode in enakosti je bilo vedno ključno za obstoj njihove skupnosti. Boj za dostojno življenje je s seboj prinesel tudi željo po svobodi in enakosti med ljudmi.

Kot smo omenili, se začne življenje Afroameričanov v šestnajstem stoletju s prihodom sužnjev v ameriško deželo. Suženj je bil del lastnine veleposestnika, ki je nadzoroval njegovo življenje. Seveda so bile kršene vse danes zapisane človekove pravice, še več, sužnju so prilepili etiketo nečloveka in s tem opravičevali vsa grozotna dejanja. Po državljanski vojni in uporih sužnjev ter gospodarjevi nadvladi, je zvezna država sprejela trinajsti amandma k Ustavi in s tem uradno ukinila suženjstvo. Svoboda za afroameriško prebivalstvo ni trajala dolgo, saj so že pripravili nove zakone o neenakosti in podrejenosti Afroameričanov. Z zakoni, ki jih je sprejela vsaka posamezna država, so temnopolte potisnili v drugorazredne državljane, ki so bili ponovno oropani temeljnih pravic. Segregacija na javnih mestih je zelo nazoren primer neenakosti in nespoštovanja afroameriškega prebivalstva. Dolg in krvav boj v času gibanja za človekove pravice je prinesel vidne rezultate, prepovedali so vsakršno ločevanje in odpravili segregacijo. Pridobili so pravico voliti in biti voljeni. V hudem in bolečem boju so končno dočakali svoje pravice.

V vsakem črnem boju za pravice so beli rasisti našli opravičilo za rasno diskriminacijo. Sužnjelastniški sistem so zagovarjali skozi biblijsko pripoved o prekletemu sinu Kamu in kazni, ki je doletela vse črnce, saj nosijo na obrazu barvo hudiča. Po odpravi sužnjelastniškega sistema je prišlo do velikega zakonitega rasnega ločevanja in nestrpnosti belega prebivalstva ter do javnega izkazovanja večvrednosti bele rase. Z vsakim uporom je prišlo do spremembe pri obliki rasizma. Bolj so se borili za svoje pravice in proti rasizmu, bolj so doživljali prav to. Nekaj sprememb se je pokazalo v času gibanja za človekove pravice, vendar se rasna diskriminacija ni zmanjšala. Ustavna ukinitvev segregacije je prišla po trdem boju, po mnogo izgubljenih življenjih, po uničenih domovih. Beli rasisti niso dovolili enakopravnosti med obema rasama in so zagovarjali rasno čisto ameriško družbo. Za svoj cilj

so uporabljali vsa sredstva. Če ni uspelo z ideologijo o neljudeh in manjvrednosti rase, je uspevalo z nasiljem in z brutalnim delovanjem.

V šestdesetih letih prejšnjega stoletja so si Afroameričani izborili svoje pravice in enakopravnost. Beli rasisti so se umaknili, vsaj tako se je zdelo. Naravna nesreča orkana Katrina je pokazala, kako živ je rasizem v ameriški družbi. Ni več brutalnega uničevanja afroameriškega prebivalstva, ni več zastrahovanja in poniževanja, pa vendar obstaja. Pojavil se je rasizem brez ras, temelječ na socialnih razlikah. Primer orkana Katrina nam je pokazal, da afroameriško prebivalstvo še vedno živi v socialno nižjem razredu. Država pozablja na ljudi v revščini in bolne. Država nima več posluha zanje. Ni več samo posameznik tisti, ki izvaja rasizem, temveč je prežet v samo sfero ameriške družbe tudi na vrhovni ravni. Orkan je pokazal, da država nima interesa za pomoč ljudem v stiski. Nov rasizem je le pozabil na ljudi v revščini, bolne in popolnoma odvisne od pomoči drugih. Rasizem se je okrepil, to dokazuje orkan Katrina. Če so črnci v boju za državljanske pravice imeli podporo zvezne vlade, je danes revno prebivalstvo nima, še več, predstavlja breme celotni državi. Med Afroameričani ni več sočutja za sorojake, kot je bilo stoletja poprej, ko so se lahko zanesli drug na drugega v skupnem boju.

7 LITERATURA

Africana Online. 2010. *NAACP: A Historic Review*. Dostopno prek: <http://www.africanaonline.com/2010/08/naacp-a-historic-review/> (13. september 2010).

Ancient Historical Society. 2008. *American Slavery Exhibi: part 2*. Dostopno prek: <http://www.ancienthistoricalsociety.org/AmericanSlaveryPart2.html> (13. september 2010).

Aptheker, Herbert. 1994. *Documentary History of the Negro People in the United States 1960–1968*. New York: A Citadel Press Book.

Balibar, Etienne. 2004. Ali obstaja »neorasizem«? *Časopis za kritiko znanosti* 32 (217–218): 115–125.

Black Panther. 2008. *What was the Black panther party?* Dostopno prek: www.blackpanther.org/legacynew.htm (5. maj 2010).

Body of liberties the Massachusetts. 1641. Dostopno prek: <http://history.hanover.edu/texts/masslib.html> (4. marec 2010).

Bucalo, Branko. 1971. *Ku-Klux Klan znova na pohodu*. Ljubljana: ČGP Delo.

Breitman, George. 1966. *Malcolm X speaks: selected speeches and statments edited with prefatory notes*. New York: Grove Press INC.

Catton, Mther. 1693. *Rules for the society of Negroes*. Dostopno prek: [http://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=rbpe&fileName=rbpo3/rbpe033/03302600/rbpe03302600.db&recNum=0&itemLink=h?ammem/rbebib:@field\(NUMBER+@band\(rbpe+03302600\)\)&linkText=0](http://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=rbpe&fileName=rbpo3/rbpe033/03302600/rbpe03302600.db&recNum=0&itemLink=h?ammem/rbebib:@field(NUMBER+@band(rbpe+03302600))&linkText=0) (4. marec 2010).

Cone, H. James. 1960. Martin and Malcolm on Nonviolence and Violence. *Phylon* 49 (3–4): 173–183.

Constitution of the United States. 1787. Dostopno prek: www.archives.gov/exhibits/charters/constitution_transcript.html (19. januar 2010).

Česar, Ema in Hermine Popper. 1968. *Martin Luter King: Zašto ne možemo čekati?* Beograd: Tanjug.

Declaration of Independence. 1776. Dostopno prek: www.archives.gov/exhibits/charters/declaration_transcript.html (18. januar 2010).

Emancipation proclamation. 1862. Dostopno prek: www.pbs.org/wgbh/aia/part4/4h1549.htm (3. april 2010).

Franklin Hope, John. 1969. *From slavery to freedom*. New York: Vintage Books.

Fredrickson, M. George. 2002. *Racism A Short History*. Oxford in New Jersey: University press.

Giroux, A. Henry. 2006. Hurricane Katrina: Race, Classs and the Biopolitics of Disposability. *College Literature* 33 (3): 171–196.

Glodston, Robert. 1969. *The Negro revolution*. New York: The Macmillan company.

Goldberg, David Theo. 1997. *Racial Subjects Writing on Race in America*. London in New York: Routledge.

Green, G.T. Eva in Cristian Staerkle in David O. Sears. 2006. Racism and Whites' Attitudes towards punitive and preventive crime policies. *Law and Human Behavior* 30 (4): 435–454.

IPOAA Magazine. 2009. *Black codes*. Dostopno prek: http://ipaaa.com/black_codes_louisians_miss_ohio.html (14. april 2010).

Jackson, L.P. 1942. Virginia Negro Soldiers and Seamen in the American Revolution. *The Journal of Negro History* 27 (3): 247–287.

Južnič, Stane. 1980. *Kolonializem in dekolonizacija*. Ljubljana: Založba obzorja.

Ku-Klux Klan. 2007. *A brief historic perspective of the KKK*. Dostopno prek: www.kukluxklan.bz/historic.html (16. april 2010).

Lentin, Alana. 2004. Racial states, anti racist responses: Picking holes in culture and human rights. *European Journal of Social Theory* 7 (4): 427–445.

Lindsey, O. Howard. 1994. *A history of black America*. New Jersey: Chartwell Books.

Long, Bill. 2005. *Thirteenth Amendment*. Dostopno prek: www.drbilllong.com/LegalEssays/thirteenth.html (14. september 2010).

Lyndon, Johnson. 2005. Sets the stage. V *Resolving Racial Conflict: The community Relations service and civil rights*, ur. Bertram Levine, 3–20. Columbia in London: University of Missouri Press.

Malešič, Marjan. 2006. Odzivanje na nesrečo v ZDA: Orkan Katrian. *Ujma* 20: 267–274. Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2006/malesic.pdf> (1. junij 2010).

McLean, C. Alan. 2001. *Martin Luther King*. Oxford: University Press.

Memmi, Albert. 2000. *Racism*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Miller, John Chester. 1991. *The Wolf by the ears: Thomas Jefferson and slavery*. USA: University Press of Virginia.

Morgan, Kenneth. 2007. *Slavery and the British empire: from Africa to America*. Oxford: University Press.

NAACP. 2010. *Naacp centennial celebration nationwide: History*. Dostopno prek: <http://naacp.com/about/history> (17. julij 2010).

Negri, Antonio in Michael Hardt. 2003. *Imperij*. Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo.

Nobel prize organization. 2010. *Martin Luther King Jr.: The Nobel peace prize 1964*. Dostopno prek: http://nobelprize.org/nobel_prize/peace/laureates/1964/King-bio.html (14. april 2010).

Raboteau, J. Albert. 1995. *A Fire in the Bones: Reflections on African–American Religious History*. Boston: Beacon Press.

Regosin, Elizabeth. 2002. *Freedom's promise: Ex–slave families and citizenship in the age of emancipation*. Virginia: University of Virginia.

RTV. 2006. *Prva obletnica orkana Katrina*, 29. avgust. Dostopno prek: www.rtvlo.si/prva-obletnica-orkana-katrina/59064 (1. junij 2010).

--- 2008. *Od suženjstva preko rasizma v Belo hišo*, 5. november. Dostopno prek: <http://www.rtvlo.si/svet/od-suzenjstva-preko-rasizma-v-belo-hiso/93923> (14. september 2010).

--- 2009. *Dan, ko je svet slišal sanje Martina Luthra Kinga ml.*, 28. avgust. Dostopno prek: <http://www.rtvlo.si/svet/dan-ko-je-svet-slisal-za-sanje-martina-luthra-kinga-ml/210942> (14. september 2010).

--- 2010. *Pet let po Katrini v New Orleansu posijal žarek upanja*, 29. avgust. Dostopno prek: <http://www.rtvlo.si/svet/foto-pet-let-po-katrini-v-new-orleansu-posijali-zarki-upanja /237975> (15. september 2010).

Schloredt, Valerie in Pam Brown. 1993. *Martin Luther King: veliki ameriški voditelj, zagovornik nenasilja, umorjen v boju za pravice črncev*. Celje: Mohorjeva družba.

Smith, Robert Charles. 1995. *Racism in the post – civil right era: Now you see it, now you don't*. Albany: State University of New York Press.

Smith, Page. 2002. *Black Codes in the former confederate states*. Dostopno prek: www.civil.warhome/blackcodes.htm (16. september 2010).

Sveto pismo. 1995. *Mojzesova knjiga*. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

The Civil Rights Act. 1866. Dostopno prek: <http://teachinga.mericanhistory.org/library/index.asp?document=480> (1. april 2010).

The humble petition of many slaves. 1773. Dostopno prek: <http://userpages.umbc.edu/~bouton/History101/SlavesFreedom.htm> (15. maj 2010).

Tigert, T. John in Jared Taylor. 2005. Hurricane Katrina's devastating effect on African-American higher education. *The Journal of Blacks in Higher Education* 49: 56–63.

Tuttle, M. William. 1996. **Race riot: Chicago in the Red Summer of 1919**. New York: Library of Congress Cataloging. Dostopno prek: Google Books.

Vaughan, T. Alden. 1995. *Roots of American racism: Essays of the Colonial experience*. Oxford in Ney York: University Press.

Wormeser, Richard. 2010. *Jim Crow Stories*. Dostopno prek: http://www.pbs.org/ent/jimcrow/stories_events_red.html (14. april 2010).